

ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΣΤΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ

ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟ (ΠΕΣΥΠ)

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ ΟΙ ΒΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

ΛΕΚΚΑ ΜΑΡΙΑ

ΥΠΕΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΑΘΗΝΑ 2015

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να γίνει μια αναλυτική αξιολόγηση της εφαρμογής του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ειδικότερα μια απόπειρα αποτίμησης της εφαρμογής του θεσμού μέσα στα πλαίσια των πρόσφατων εκπαιδευτικών μέτρων. Προκειμένου να μπορέσει ωστόσο να γίνει αυτό, θα πρέπει πρώτα να γίνει μια συνολική παρουσίαση του θεσμού του Σ.Ε.Π. από την πρώτη εμφάνιση του στην ελληνική δευτεροβάθμια εκπαίδευση έως σήμερα, προκειμένου να διαπιστωθεί η σημασία που αποδίδεται στον εν λόγω θεσμό. Επιπλέον θα προταθεί ένας μοντέλο Βιωματικής Δράσης με θέμα τον Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό.

Προκειμένου να ικανοποιηθούν οι παραπάνω στόχοι η εργασία θα ακολουθήσει την εξής δομή: Αρχικά θα γίνει μια παρουσίαση της ιστορικής πορείας του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στην ελληνική δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ακολούθως θα αναφερθούν οι στόχοι και οι σκοποί του θεσμού. Στη συνέχεια θα γίνει μια αναλυτική παρουσίαση των νέων οδηγιών για το Σ.Ε.Π. σύμφωνα με την εφαρμογή του Νέου Σχολείου. Συγκεκριμένα θα παρουσιαστούν οι θεωρητικές βάσεις, η στοχοθεσία και τα χαρακτηριστικά του μοντέλου των Βιωματικών Δράσεων έτσι όπως εφαρμόζονται στο Γυμνάσιο. Θα ακολουθήσει μια σύντομη κριτική αποτίμηση όλων των παραπάνω εξελίξεων όσον αφορά τον Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό και ειδικότερα μια κριτική ανάλυση της εφαρμογής του Σ.Ε.Π. μέσα από το μοντέλο των Βιωματικών Δράσεων. Εν συνεχεία θα παρουσιαστεί ένα προτεινόμενο μοντέλο Βιωματικής Δράσης με θέμα τον Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό. Τέλος στην ανακεφαλαίωση θα παρουσιαστούν κάποια συμπεράσματα και προτάσεις και φυσικά η βιβλιογραφία και οι δικτυακοί τόποι που χρησιμοποιήθηκαν.

Περιεχόμενα	ΣΕΛ.
1. Εισαγωγή.....	4
2. Εφαρμογή του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στην ελληνική Δ/βάθμια Εκπαίδευση. Ιστορική αναδρομή	6
3. Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός στην ελληνική δευτεροβάθμια εκπαίδευση σήμερα.....	13
4. Σκοπός - στόχοι του Σ.Ε.Π.....	18
5. Οι Βιωματικές Δράσεις στο Γυμνάσιο.....	20
5.1. Θεωρητικές βάσεις της βιωματικής παιδαγωγικής.....	20
5.2. Σκοπός, στόχοι και εφαρμογή των Βιωματικών Δράσεων στο Γυμνάσιο	22
6. Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός στο Νέο Σχολείο, μια κριτική προσέγγιση.....	27
7. Συνδυασμός Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Βιωματικών Δράσεων. Μια κριτική προσέγγιση.....	29
8. Ένα προτεινόμενο μοντέλο εφαρμογής του Σ.Ε.Π. μέσα από τις Βιωματικές Δράσεις. Τα στάδια εξέλιξης μιας Βιωματικής δράσης με θέμα: «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου – Αναπτύσσω τον εαυτό μου. Δημιουργία προσωπικού φακέλου επαγγελματικών προσόντων (Portfolio)»	34
8.1 Επιλογή θέματος και κριτήρια επιλογής του	35
8.2 Σκοπός θέματος και επιμέρους στόχοι.....	36
8.3 Ερευνητικά ερωτήματα - προγραμματισμός δραστηριοτήτων.....	38

8.4 Ενδεικτική περιγραφή πηγών αναζήτησης δεδομένων, μεθόδου και ερευνητικών εργαλείων συλλογής δεδομένων.....	61
8.5 Αναμενόμενα αποτελέσματα και τρόπος παρουσίασης των αποτελεσμάτων.....	61
9. Ανακεφαλαίωση – Συμπεράσματα – Προτάσεις.....	62
9. Βιβλιογραφία	64

1. Εισαγωγή

Η επιλογή επαγγέλματος είναι μια από τις σημαντικότερες αποφάσεις που παίρνει ένα άτομο κατά τη διάρκεια της ζωής του. Στη λήψη σοβαρών αποφάσεων σημαντικό στοιχείο αποτελεί η γνώση του εαυτού (κριτική αυτογνωσία), αλλά και η γνώση η σχετική με τον περιβάλλοντα κοινωνικοοικονομικό και πολιτισμικό περίγυρο (κριτική κοινωνιογνωσία) (Κοσμίδου – Hardy, Δροσίνου, 2007). Επιπλέον η ικανοποίηση του ατόμου από το επάγγελμα που ασκεί και η αίσθηση αξιοποίησης των δυνατοτήτων του, μπορεί να διαμορφώσει ανθρώπους με αισθήματα αυτοπραγμάτωσης, προσωπικής ικανοποίησης και κοινωνικής επιτυχίας (Κασσωτάκης, 2004). Απάντηση στους παραπάνω σημαντικούς στόχους έρχεται να δώσει η Συμβουλευτική και ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός.

Στην Ελλάδα οι υπηρεσίες Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού εφαρμόζονται κατά κύριο λόγο στον τομέα της εκπαίδευσης και της εργασίας. Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στην εφαρμογή του Επαγγελματικού Προσανατολισμού στην εκπαίδευση και μάλιστα στην ελληνική δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος προέκυψε αρχικά από το προσωπικό μου ενδιαφέρον ως εκπαιδευτικού κατά την αναζήτηση αποτελεσματικότερων τρόπων «διδασκαλίας» του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου. Επιπλέον η συνολική υποβάθμιση του θεσμού σε συνδυασμό με το γεγονός ότι για πρώτη φορά ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός θα εφαρμοστεί μέσα από τη μεθοδολογία των Βιωματικών Δράσεων, υπήρξε ένα ακόμη κίνητρο για την ενασχόληση μου με το συγκεκριμένο θέμα. Τέλος η εργασία επικεντρώνεται στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική βαθμίδα, δηλαδή τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς αυτή αποτελεί το κυριότερο εκπαιδευτικό πλαίσιο εφαρμογής του θεσμού. Στις περισσότερες χώρες άλλωστε ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός

εφαρμόζεται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και κυρίως στον πρώτο κύκλο της, ο οποίος τις περισσότερες φορές συμπίπτει με την τελευταία φάση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και για το λόγο αυτό αποκαλείται κύκλος προσανατολισμού.

Στο εξής θα χρησιμοποιείται ο όρος Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός, παρά το γεγονός ότι στον ελληνικό τουλάχιστον χώρο τείνει να αντικατασταθεί από τον όρο Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός. Η επιλογή του όρου Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός ή Σ.Ε.Π. βασίζεται στην ομώνυμη ονομασία του αντίστοιχου σχολικού μαθήματος.

Ο θεσμός του Σ.Ε.Π. λοιπόν μετρά ήδη πολλές δεκαετίες εφαρμογής στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Ωστόσο στη σημερινή συγκυρία μοιάζει να βρίσκεται μπροστά σε μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετώπισε ποτέ. Συγκεκριμένα στα πλαίσια των οδηγιών για την εφαρμογή του Νέου Σχολείου, του 21^{ου} αιώνα, αλλά και μέσα στην γενικότερη λογική των συγχωνεύσεων και καταργήσεων οργανικών εκπαιδευτικών μονάδων, ο θεσμός του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού έχει υποστεί τόσο σοβαρά πλήγματα, που μπορούμε να μιλάμε πλέον για κατάργηση του θεσμού από την ελληνική εκπαίδευση.

Η συγκεκριμένη εξέλιξη αναμφίβολα είναι πολύ αρνητική για την νέα γενιά, την εκπαίδευση, την οικονομία και την κοινωνία γενικότερα. Ωστόσο θέση της παρούσας εργασίας είναι ότι κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις, μπορεί να αποτελέσει ευκαιρία για μια διαφοροποιημένη εφαρμογή του θεσμού. Οφείλουμε να είμαστε αισιόδοξοι απέναντι στο μέλλον ενός τόσο σημαντικού θεσμού για την εκπαίδευση, την οικονομία και την κοινωνία γενικότερα.

2. Εφαρμογή και εξέλιξη του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στην ελληνική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Ιστορική αναδρομή

Οι εξελίξεις που σημειώθηκαν στο χώρο της εκπαίδευσης και της εργασίας το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα έκαναν επιτακτική την ανάγκη καθιέρωσης ενός αναπτυξιακού εξελικτικού μοντέλου επαγγελματικού προσανατολισμού. Ειδικότερα, η προσπάθεια εκδημοκρατισμού της εκπαίδευσης, η θεαματική αύξηση του ποσοστού φοίτησης παιδιών και εφήβων στην εκπαίδευση, η δημιουργία διαφόρων εκπαιδευτικών κατευθύνσεων και η οικονομική ανάπτυξη που εμφανίστηκε σε πολλές χώρες μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο καθόρισαν σε πολλές χώρες τα τελευταία χρόνια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης έναν κύκλο προσανατολισμού και ενημέρωσης των μαθητών (Σιδηροπούλου - Δημακάκου, 2008).

Όσοι στη χώρα μας η ιδέα και πολύ περισσότερο η εφαρμογή του Επαγγελματικού Προσανατολισμού καθυστέρησε σημαντικά σε σχέση με τις δυτικοευρωπαϊκές χώρες και τις Η.Π.Α. (Κασσωτάκης, Φωτιάδου & Ζαχαρίου, 2004).

Συγκεκριμένα στο χώρο της Εκπαίδευσης ο θεσμός εφαρμόζεται το 1953 για πρώτη φορά ως μάθημα στο Διδασκαλείο Μέσης Εκπαίδευσης, στο Διδασκαλείο Μετεκπαίδευσης των δασκάλων, στη Μαράσλειο Παιδαγωγική Ακαδημία [Π.Α] και στην Π.Α. Θεσσαλονίκης, με σκοπό να καθιερωθεί αργότερα ως μάθημα στα σχολεία (Βρεττάκου, 1990).

Όσον αφορά το σχολικό πρόγραμμα του Γυμνασίου, ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός εμφανίζεται για πρώτη φορά ως σχολικό μάθημα το 1966 με τον τίτλο «Πρακτικά γνώσεις περί τα κύρια επαγγέλματα». Μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα το 1967 το μάθημα μετονομάζεται σε

«Επαγγελματική εξερεύνησις και Επαγγελματικός Προσανατολισμός» και διδάσκεται για μια χρονιά στις τάξεις Β' και Γ' Γυμνασίου, με στόχο την ενημέρωση των μαθητών σε θέματα επαγγελματικής εκπαίδευσης. Δύο χρόνια μετά αποφασίζεται η διδασκαλία του παραπάνω μαθήματος μόνο στην Γ' τάξη του εξατάξιου Γυμνασίου (ΦΕΚ 225/10-11-1969) και μόνο για το 2^ο τετράμηνο του σχολικού έτους. Ως στόχος του μαθήματος τίθεται όχι μόνο η ενημέρωση αλλά και η μελέτη των κλίσεων των μαθητών σε σχέση με τα υπάρχοντα επαγγέλματα. Στόχοι που όμως βρήκαν μικρή εφαρμογή, καθώς με σχετική εγκύκλιο του ΥΠ.Ε.Π.Θ. το 1974 (εγκύκλιος 240/18/16471/26-02-1974) , το μάθημα στην ουσία αντικαταστάθηκε από το μάθημα της Αγωγής του Πολίτη, και μόνο όταν περίσσευαν ώρες διδασκόταν ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός και αυτό μόνο για το 2^ο τετράμηνο (Κασσωτάκης - Φωτιάδου - Ζαχαρίου, 2004).

Περνάει έτσι ένα μεγάλο κενό διάστημα, ώσπου η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1976 - 77 μεταξύ άλλων κατοχυρώνει για πρώτη φορά νομικά, το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο Γυμνάσιο (άρθρο 28 του Νόμου 306/1976). Εκείνη τη χρονιά έχουμε τη μετονομασία του όρου «Επαγγελματικός Προσανατολισμός» σε «Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό». Η νομική αυτή κατοχύρωση εντάσσονταν σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης των προβλημάτων που είχαν προκύψει εκείνη την εποχή στην οικονομία, την εργασία, την εκπαίδευση αλλά και την κοινωνία γενικότερα.

Ωστόσο διάφοροι λόγοι όπως η έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής και ειδικευμένων εκπαιδευτικών οδήγησαν στην πειραματική εφαρμογή του Σ.Ε.Π. σε ορισμένα μόνο Γυμνάσια της χώρας. Συγκεκριμένα το τελευταίο τρίμηνο του έτους 1977 - 78 το Σ.Ε.Π. εφαρμόζεται πειραματικά στην Γ' τάξη ορισμένων γυμνασίων για μία εβδομαδιαία ώρα το τελευταίο τρίμηνο. Η πειραματική εφαρμογή περιορίζεται σε 20 Γυμνάσια της Αθήνας και του Πειραιά και 11 αντίστοιχα της Θεσσαλονίκης Επιλέγεται μόνο η Γ' τάξη, καθώς ως τελευταία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, αποτελεί σταθμό για τη

μετάβαση των μαθητών σε άλλη εκπαιδευτική βαθμίδα ή στον κόσμο της εργασίας (Βρετάκου, 1990).

Το 2^ο τετράμηνο του επόμενου σχολικού έτους, ο θεσμός εφαρμόζεται σε όλα τα Γυμνάσια της Αθήνας, του Πειραιά, της Θεσσαλονίκης, του Βόλου, των Ιωαννίνων και της Πάτρας.

Οι πρώτες αυτές απόπειρες εφαρμογής του Σ.Ε.Π. έκαναν εμφανή την ανάγκη συστηματικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών που θα υλοποιούσαν τον θεσμό. Έτσι το 1978 πραγματοποιήθηκαν τα πρώτα εικοσάωρα επιμορφωτικά σεμινάρια σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, τα οποία παρακολούθησαν 300 περίπου γυμνασιάρχες. Ακολούθησαν άλλα σεμινάρια, τριήμερα το 1979 και 1981, και δεκαήμερα το 1982 σε άλλες πόλεις της χώρας, τα οποία παρακολούθησαν 3.885 καθηγητές από όλες τις περιοχές της Ελλάδας. Βασικοί στόχοι των σεμιναρίων αυτών ήταν ο γενικός προβληματισμός πάνω στο θεσμό και η εξοικείωση με το αναλυτικό πρόγραμμα.

Την περίοδο μάλιστα αυτή, το αντίστοιχο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο της εποχής, το Κ.Ε.Μ.Ε., αρχίζει να συντάσσει τα πρώτα ξεχωριστά αναλυτικά προγράμματα για το Σ.Ε.Π., ενώ εκδίδεται και το πρώτο βιβλίο με υλικό θεωρητικής κυρίως στήριξης, ένα τεύχος οδηγιών εφαρμογής του Σ.Ε.Π. για τους καθηγητές, καθώς και ένα τεύχος ασκήσεων αυτογνωσίας για τους μαθητές (Πάντα, 1994).

- Παράλληλα προχωράει η επέκταση της εφαρμογής του Σ.Ε.Π. και σε άλλα Γυμνάσια της χώρας. Το 1980 η εφαρμογή του θεσμού καλύπτει το 50% των μαθητών της Γ' τάξης των εξατάξιων Γυμνασίων όλης της χώρας, ενώ τη σχολική χρονιά 1981 – 82 αρχίζει η πανελλαδική πλέον εφαρμογή του. Το 1982 – 83 εισάγεται και στη Β' τάξη του Γενικού Λυκείου για ένα τετράμηνο και στην Α' τάξη του Τεχνικού Επαγγελματικού Λυκείου, ενώ το 1983 -84 επεκτείνεται στην Α' και Β' τάξη του Γυμνασίου, καθώς και στην Α' τάξη του Γενικού Λυκείου. Ο Σ.Ε.Π. επεκτάθηκε σταδιακά, μέχρι το 1985 και στην Α' τάξη του νεοσύστατου τότε Ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου (ΕΠΛ) για όλο το διδακτικό έτος (Κασσωτάκης - Φωτιάδου -

Ζαχαρίου, 2004). Κάλυψε δηλαδή τις ηλικίες που αντιμετωπίζουν άμεσα την ανάγκη λήψης εκπαιδευτικών και επαγγελματικών αποφάσεων (Πάντα, 1994).

Ωστόσο παρά τις συνεχείς προσπάθειες εκείνης της περιόδου, ένα πλήθος προβλημάτων εξακολουθούσε να παρατηρείται σε σχέση με την εφαρμογή του θεσμού, όπως: η ανάγκη για πιο συστηματική και μεγαλύτερης διάρκειας επιμόρφωση, η παραγωγή περισσότερου εκπαιδευτικού και πληροφοριακού υλικού, η αύξηση των ωρών διδασκαλίας του Σ.Ε.Π., καθώς και η συστηματική υποστήριξη καθηγητών και μαθητών και η συνεργασία με τους διευθυντές των σχολείων, τους γονείς και άλλους φορείς.

Ειδικότερα ως προς την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η συστηματική υλοποίηση της ήταν πλέον επιτακτική, καθώς θα ερχόταν να καλύψει το πρόβλημα της έλλειψης ειδικών επιστημόνων και κατάλληλα καταρτισμένων εκπαιδευτικών στην ελληνική δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Έτσι την τριετία 1983-1986, όσον αφορά την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, συστηματοποιήθηκε ακόμη περισσότερο η προσπάθεια, με την πραγματοποίηση πεντάμηνης διάρκειας επιμορφωτικών σεμιναρίων, τα οποία παρακολούθησαν περίπου 420 καθηγητές (Κασσωτάκης - Φωτιάδου - Ζαχαρίου, 2004.) Συνολικά από το 1979 ως το 1985, στάλθηκαν στη Γαλλία και στην Αγγλία πενήντα περίπου εκπαιδευτικοί ως υπότροφοι της Διεθνούς Τράπεζας για μετεκπαίδευση. Οι μετεκπαιδευμένοι αυτοί εκπαιδευτικοί στελέχωσαν στην πλειοψηφία τους την ομάδα εργασίας Σ.Ε.Π. του Κ.Ε.Μ.Ε., και αργότερα του Π.Ι., καθώς και τα κέντρα Σ.Ε.Π. στις Διευθύνσεις Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης των νομών (Πάντα, 1994.)

Ενώ τη χρονιά 1984-1985 συνεχίστηκαν τα επιμορφωτικά σεμινάρια στα Ιωάννινα και το Βόλο, από τα οποία προήλθαν και τα πρώτα ενημερωτικά φυλλάδια για το μάθημα του Σ.Ε.Π.

Το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τον θεσμό στα μέσα της δεκαετίας του '80, αποτυπώνεται στο ειδικό Κεφάλαιο που αφιερώνεται για το Σ.Ε.Π. στο νόμο 1566/85 (Φωτιάδη, 2011). Στόχοι πλέον είναι η πληροφόρηση, η

ενημέρωση και τελικά η αρμονική ένταξη των μαθητών στο κοινωνικό σύνολο. Με τον ίδιο Νόμο θεσπίστηκε:

- Η θέση του Υπεύθυνου Σ.Ε.Π. σε κάθε Διεύθυνση ή Γραφείο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, με αρμοδιότητες τον σχεδιασμό και την εφαρμογή του Σ.Ε.Π. στα σχολεία της περιοχής.
- Ο τομέας Σ.Ε.Π. ως μέρος του Τμήματος Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης του Π.Ι., που ανέλαβε εξολοκλήρου την ευθύνη για την εφαρμογή και την ανάπτυξη του Σ.Ε.Π. στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Παράλληλα όλη η περιρρέουσα αύξηση του κοινωνικού ενδιαφέροντος για τον θεσμό οδήγησε: στη διοργάνωση αρκετών επιστημονικών συνεδρίων με θέμα τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό, την ένταξη σχετικών δραστηριοτήτων σε χρηματοδοτούμενα προγράμματα, καθώς και την έναρξη μιας μεγάλης περιόδου επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, με διαφόρων ειδών σεμινάρια, μικρής και μεγαλύτερης διάρκειας.

Συγκεκριμένα οι προσπάθειες επιμόρφωσης του εκπαιδευτικού προσωπικού συνεχίστηκαν με την πραγματοποίηση είκοσι δύο (22) νέων επιμορφωτικών σεμιναρίων, από τον Νοέμβρη του 1994 έως τον Ιανουάριο του 1995, στα οποία έλαβαν μέρος περίπου 2.500 εκπαιδευτικοί.

Στην πορεία η νέα εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1997 έρχεται να επανακαθορίσει το ρόλο του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, με το Νόμο 2525/97. Στόχοι πλέον είναι ο εκσυγχρονισμός, η βελτίωση της αποτελεσματικότητας του Σ.Ε.Π. και η προσαρμογή του στις μεταβαλλόμενες ανάγκες τόσο των μαθητών όσο και της εκπαίδευσης και της αγοράς εργασίας.

Από την σκοπιά της διδακτικής μεθοδολογίας παρατηρούνται αλλαγές στη φιλοσοφία και στον τρόπο εφαρμογής του ΣΕΠ. Εντάσσεται πλέον στο ευρύτερο πλαίσιο της Συμβουλευτικής και παύει να αποτελεί απλή

ενημέρωση για τις σπουδές και τις επαγγελματικές διεξόδους μετά το Γυμνάσιο ή το Λύκειο.

Επιπρόσθετα θεσπίζονται οι παρακάτω δομές:

- Δημιουργούνται τα Κέντρα Συμβουλευτικής - Προσανατολισμού (ΚΕ.ΣΥ.Π.). Την σχολική χρονιά 1999-2000 δημιουργήθηκαν στην πρωτεύουσα, κυρίως, κάθε νομού ΚΕ.ΣΥ.Π. και στελεχώθηκαν από επιμορφωμένους στο αντικείμενο του Σ.Ε.Π. εκπαιδευτικούς (Υπεύθυνοι Σ.Ε.Π. και Ειδικοί Πληροφόρησης). Στόχος τους είναι να προσφέρουν υπηρεσίες Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε μαθητές, γονείς και νέους έως 25 ετών.
- Ένα ΚΕΣΥΠ λειτουργεί στο Υπουργείο Παιδείας και ένα ακόμη εγκαινιάζεται στο τότε Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Το τελευταίο έχει την ευθύνη του συντονισμού, αλλά και της ανανέωσης και της παραγωγής του εκπαιδευτικού και πληροφοριακού υλικού ΣΕΠ, της συλλογής, αξιολόγησης, ταξινόμησης και μορφοποίησης των πληροφοριών που αφορούν σπουδές και επαγγέλματα
- Δημιουργούνται τα Γραφεία Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΓΡΑ.Σ.Ε.Π.) στα σχολεία της δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (202 σε όλη τη χώρα). Τα ΓΡΑ.Σ.Ε.Π. είχαν ως στόχο να μπορούν να βρουν οι μαθητές τόσο συμβουλευτική στήριξη, όσο και ουσιαστική δυναμική πληροφόρηση με την διασύνδεση με σχετικές βάσεις δεδομένων που δημιουργήθηκαν.
- Παράλληλα, με την υπ' αρ. 130807/Γ2/5.12.2002 Υπουργική Απόφαση αποφασίστηκε η δημιουργία Γραφείων Σύνδεσης με την Αγορά Εργασίας και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΓΡΑ.ΣΥ.) στα σχολεία της δευτεροβάθμιας Τεχνικής Εκπαίδευσης και ορίστηκε ο σκοπός και οι ειδικότεροι στόχοι των γραφείων, τα οποία άρχισαν να λειτουργούν σταδιακά από το 2003 (Υπουργικές αποφάσεις:

53717/Γ2/3.6.2003, 74631/Γ2/15.7.2003, 56454/Γ2/8.6.2007). Σύμφωνα με την απόφαση, τα ΓΡΑ.ΣΥ. στελεχώνονται με εκπαιδευτικούς που έχουν επιμορφωθεί σε θέματα συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού.

Το 2003 με την Υ.Α. 140178/Γ7/11-12-2003 ιδρύονται 11 νέα ΚΕΣΥΠ και 370 νέα ΓΡΑΣΕΠ, αλλά λόγω καθυστερήσεων σε σχετικό έργο του ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ δεν λειτουργούν άμεσα. Το 2005 λειτουργούν τα πρώτα 7 ΚΕΣΥΠ και 270 ΓΡΑΣΕΠ (εκ των 11 και 370) και το 2006 (με την Υ.Α. 125865/Γ7/23-11-2006 τροποποιείται η Υ.Α. 140178/Γ7/11-12-2003) και ξεκινά η λειτουργία των υπολοίπων 4 ΚΕΣΥΠ και 100 ΓΡΑΣΕΠ.

Παράλληλα στον τομέα της επιμόρφωσης, το διάστημα 1998 – 2000, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος: Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. 1) για τη στελέχωση των Κ.Ε.Σ.Υ.Π., επιμορφώθηκαν:

α) 120 εκπαιδευτικοί ως Υπεύθυνοι Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε ειδικό μεταπτυχιακού επιπέδου πρόγραμμα κατάρτισης, από το Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και

β) 78 εκπαιδευτικοί ως Ειδικοί Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης σε επιμορφωτικό πρόγραμμα από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Επιπλέον την ίδια περίοδο πραγματοποιήθηκε επιμορφωτικό σεμινάριο 520 ωρών για 400 εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Παρ' όλα αυτά από τα τέλη της δεκαετίας του '80 παρατηρείται μια κάμψη του γενικότερου ενδιαφέροντος σχετικά με τον θεσμό, στο χώρο της εκπαίδευσης τουλάχιστον. Συγκεκριμένα το 1994, ο Σ.Ε.Π. καταργείται από την Α' και Β' Γυμνασίου και από την Β' τάξη Γενικού Λυκείου το επόμενο σχολικό έτος. Μοναδικό ίσως θετικό βήμα προς την ενίσχυση του θεσμού, είναι η θεσμοθέτηση της Αγωγής Σταδιοδρομίας στα πλαίσια των

εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων (ΦΕΚ 161/16-2-2000). Η καινοτομία αυτή η οποία αποτελεί μια υποστηρικτική διαδικασία για την εφαρμογή του Σ.Ε.Π., επιτρέπει να αναπτυχθούν στα Γυμνάσια και στα Λύκεια της χώρας ποικίλες δραστηριότητες Επαγγελματικού Προσανατολισμού, ανάλογες με εκείνες των Πολιτιστικών Προγραμμάτων, της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και της Αγωγής Υγείας. Όσον αφορά τις σχολικές τάξεις, για ένα μεγάλο διάστημα από το 2000 περίπου έως το 2011 ο Σ.Ε.Π. διδάσκεται ετησίως στη Γ' Γυμνασίου και για το πρώτο τετράμηνο στην Α' τάξη του Ενιαίου Λυκείου. Το σχολικό έτος 2011-2012 καταργείται και από την Α' τάξη Γενικού Λυκείου.

Όσον αφορά την επιμόρφωση του εκπαιδευτικού προσωπικού, το 2006 υλοποιήθηκε πρόγραμμα επιμόρφωσης 520 ωρών για στελέχη των ΚΕ.ΣΥ.Π. και των ΓΡΑ.Σ.Ε.Π. από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Μαΐκου, 2011). Το 2008 ήταν η τελευταία χρονιά που επιμορφώθηκαν 750 εκπαιδευτικοί στο θεσμό της Συμβουλευτικής και του Επαγγελματικού Προσανατολισμού, μετά από σχετική ανάθεση του ΥΠΕΠΘ στο Πάντειο Πανεπιστήμιο (Κοσμίδου – Hardy, 2008).

3. Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός στην ελληνική δευτεροβάθμια εκπαίδευση σήμερα.

Σήμερα πλέον ο Σ.Ε.Π. διδάσκεται μόνο στην Γ' τάξη του Ημερήσιου και Εσπερινού Γυμνασίου και μάλιστα για τελευταία φορά για το σχολικό έτος 2014-2015, σύμφωνα με το πρόγραμμα του «Νέου Σχολείου», όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια.

Όσον αφορά την τεχνική εκπαίδευση εφαρμόζεται το μάθημα «Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός - Περιβάλλον Εργασίας - Ασφάλεια και Υγιεινή» στην Α' τάξη ΕΠΑ.Λ. ως μάθημα Ειδικότητας σε όλες τις Ομάδες

Προσανατολισμού, για 2 ώρες εβδομαδιαίως. Το συγκεκριμένο «μάθημα» δεν βασίζεται σε ένα σαφές αναλυτικό πρόγραμμα, καθώς δεν υπάρχει συγκεκριμένο βιβλίο, αλλά χρησιμοποιείται μια ποικιλία εκπαιδευτικού και πληροφοριακού υλικού, κατά βούληση του κάθε αρμόδιου εκπαιδευτικού. Ωστόσο αξιολογείται κανονικά όπως τα άλλα μαθήματα και για το λόγο αυτό αν και αποτελεί το μοναδικό γνωστικό αντικείμενο σχετικό με το ΣΕΠ που εφαρμόζεται στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι σύμβουλοι Επαγγελματικού Προσανατολισμού των ΚΕΣΥΠ, δεν έχουν καμία αρμοδιότητα ελέγχου ή υποστήριξης του. Στα πλαίσια της εκπαίδευσης ατόμων με ειδικές ανάγκες, υπάρχει μάθημα που περιέχει στοιχεία Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού, σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής (Σ.Μ.ΑΕ.Α.) όπως είναι τα Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Ε.Κ.) και τα Τ.Ε.Ε. Ειδικής Αγωγής Α' και Β' βαθμίδας (Ασβεστάς, 2007).

Όσον αφορά τις υπόλοιπες δομές του θεσμού, τα ΚΕΣΥΠ από το σύνολο των 81 αρχικά σε όλη τη χώρα, μειώθηκαν σε 79 το σχολικό έτος 2011-2012 λειτουργώντας υποτυπωδώς με ένα μόνο σύμβουλο. Σήμερα παραμένουν στον ίδιο αριθμό, ωστόσο πολλά δεν λειτουργούν πλήρως. Οι αρμοδιότητές τους έχουν συρρικνωθεί, έχοντας υπό την ευθύνη τους ουσιαστικά μόνο τον έλεγχο και την υποστήριξη των προγραμμάτων Αγωγής Σταδιοδρομίας, όσον αφορά το σχολικό πρόγραμμα.

Όσον αφορά τα ΓΡΑΣΕΠ και τα ΓΡΑΣΥ, σήμερα πλέον έχουν ουσιαστικά εξαερωθεί, αφήνοντας τους συμβούλους και τις υπάρχουσες υποδομές στα αζήτητα.

Όλα τα παραπάνω με ιδιαίτερη έμφαση τόσο στα θετικά όσο και στα αρνητικά στάδια της εξέλιξης του θεσμού στο χώρο της εκπαίδευσης, κυρίως της Δευτεροβάθμιας, αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

	Εισαγωγή	Κατάργηση
1953	• Εισάγεται ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός ως μάθημα στα: Διδασκαλείο Μέσης Εκπαίδευσης, Διδασκαλείο Μετεκπαίδευσης των δασκάλων, Μαρμάσειο Παιδαγωγική Ακαδημία [Π.Α] και Π.Α. Θεσσαλονίκης • Ιδρύεται το Πρότυπο Κέντρο Ε.Π. ύπο την εποπτεία του ΥΠΕΠΘ	
1966	«Πρακτικά γνώσεις περί τα κύρια επαγγέλματα»	
1967	«Επαγγελματική εξερεύνησις και Επαγγελματικός Προσανατολισμός» Β' – Γ' Γυμνασίου (μια χρονιά)	
1969	Το μάθημα διδάσκεται μόνο στη Γ' Γυμνασίου, στο 2 ^ο τετράμηνο	
1974		Αντικατάσταση από το μάθημα της Αγωγής του Πολίτη
1976	Μετονομασία του όρου «Επαγγελματικός Προσανατολισμός» σε Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό, Σ.Ε.Π.	

1977 – 78 (3 ^ο τρίμηνο)	Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός (31 Γυμνάσια σε Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη)	
1978 – 79 - 80 (2 ^ο τετράμηνο)	Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός (όλα τα Γυμνάσια της Αθήνας, του Πειραιά, της Θεσσαλονίκης, του Βόλου, των Ιωαννίνων και της Πάτρας.)	
1981 – 82	πανελλαδική πλέον εφαρμογή Σ.Ε.Π.	
1982 – 83	• Β' τάξη του Γενικού Λυκείου (ένα τετράμηνο) • Α' τάξη του Τεχνικού Επαγγελματικού Λυκείου(ΤΕΛ)	
1983 -84	• Α' και Β' τάξη του Γυμνασίου • Α' τάξη του Γενικού Λυκείου και	
1984 - 85	• Α' τάξης του νεοσύστατου τότε Πολυκλαδικού Λυκείου (ΕΠΛ) (όλο το έτος)	
1994		Κατάργηση από Α' και Β' τάξη Γυμνασίου
1995		Κατάργηση από τη Β' τάξη του Γενικού Λυκείου

1999 - 2000	Ιδρύονται: • το Ε.Κ.Ε.Π. Εθνικό Κέντρο Επαγγελματικού Προσανατολισμού • 70 Κέντρα Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού [ΚΕ.ΣΥ.Π] • 200 Γραφεία Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού [ΓΡΑ.Σ.Ε.Π.]. • Εισάγονται στη Δ.Ε. προγράμματα «Αγωγής Σταδιοδρομίας» και καθιερώνεται «Ημέρα Σταδιοδρομίας» στα σχολεία • το Σ.Ε.Π. εξακολουθεί να διδάσκεται στη Γ' Γυμνασίου και στην Α' Λυκείου (Β' τετράμηνο)	
2002	105 Γραφεία Σύνδεσης (ΓΡΑ.ΣΥ) στα Τεχνικά Επαγγελματικά Λύκεια (Τ.Ε.Ε.)	
2003	11 νέα ΚΕΣΥΠ και 370 νέα ΓΡΑΣΕΠ	
2010 - 11		Διακοπή λειτουργίας (ΓΡΑ.ΣΥ) στα ΕΠΑΛ
2011 - 2012		• Κατάργηση Σ.Ε.Π. στην Α' τάξη Γενικού Λυκείου • Αναστολή λειτουργίας των

		ΓΡΑΣΕΠ και επιστροφή όλων των συμβούλων Σ.Ε.Π. στις οργανικές τους θέσεις • Κατάργηση δεύτερου σύμβουλου στα ΚΕΣΥΠ, λειτουργία μόνο 79 σε όλη τη χώρα, με ένα σύμβουλο
2013 - 2014	Το Σ.Ε.Π. μέχρι στιγμής διδάσκεται • στην Γ' Γυμνασίου Ημερήσιου και Εσπερινού Γυμνασίου για μία ώρα εβδομαδιαίως • στην Α' τάξη ΕΠΑΛ • συνεχίζονται τα προγράμματα Αγωγής σταδιοδρομίας	

4. Σκοπός – στόχοι του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού

Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός ως θεσμός, αποσκοπεί στο να βοηθήσει το άτομο να γνωρίσει καλύτερα τόσο τον εαυτό του όσο και το περιβάλλον του, έτσι ώστε να επιλέξει την κατάλληλη σχολική και επαγγελματική κατεύθυνση, η οποία θα είναι σύμφωνη με τις επιθυμίες και τις δυνατότητές του. Επιπλέον υποστηρίζει ένα μοντέλο αναπτυξιακού

Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Συμβουλευτικής το οποίο δίνει έμφαση στην ανάπτυξη του ατόμου και στη διαμόρφωση και εξέλιξη όλων των πλευρών της προσωπικότητας του ως βάση για την επαγγελματική του ανάπτυξη (Χ.Κοσμίδου – Hardy, 2007).

Η πραγματοποίηση του ανωτέρω σκοπού επιχειρείται μέσα από τους τέσσερις στόχους του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού:

- την αυτογνωσία, που σχετίζεται με τη διαδικασία στήριξης του μαθητή στην προσπάθεια του να συνειδητοποιήσει τα ενδιαφέροντα, τις αξίες του, τις ικανότητες και δεξιότητες του, να αναπτύξει τις δυνατότητές του, αλλά και να αντιμετωπίσει θετικά τον εαυτό του και τις αλλαγές που συμβαίνουν στη ζωή του (Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ., 2006).
- την πληροφόρηση: το να ασκηθούν δηλαδή οι μαθητές στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, όσον αφορά στην πληροφόρηση τους για τις σπουδές, τα επαγγέλματα και την αγορά εργασίας, να μάθουν να χρησιμοποιούν διαφορετικές πηγές πληροφόρησης, να αξιολογούν και να επιλέγουν πληροφορίες σύμφωνα με τις ανάγκες τους, να ενημερωθούν για τον κόσμο της εργασίας, τις εξελίξεις του και το σύγχρονο εργασιακό περιβάλλον, να γνωρίσουν επαγγελματικούς χώρους και νέες μορφές εργασίας αλλά και να ασκηθούν στην αυτοπληροφόρηση, με την έννοια ότι ο καθένας θα πρέπει να αναπτύξει έναν ενεργό ρόλο στην αναζήτηση και κριτική ανάλυση των πληροφοριών και όχι να προσλαμβάνει τις πληροφορίες μηχανικά (Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ., 2006).
- την ανάπτυξη της ικανότητας λήψης αποφάσεων: την προσπάθεια δηλαδή να γνωρίσουν οι μαθητές πώς να λαμβάνουν μια απόφαση και μάλιστα με τρόπο ώριμο και υπεύθυνο, να μπορούν να διακρίνουν την επιρροή άλλων παραγόντων στις δικές τους επιλογές και αποφάσεις, να προβλέπουν τις συνέπειες των αποφάσεών τους και να εκτιμούν τα κατά και τα υπέρ κάθε δυνατής επιλογής (Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ., 2006).

- την μετάβαση: (Γαλανουδάκη, Κοσμίδου, Σκαύδη, Τέπερη, 1993 & Ασβεστάς, 2007 & Κοσμίδου –Hardy, 2007).

Οι τέσσερις αυτοί στόχοι μάλιστα είναι αλληλένδετοι καθώς ο στόχος της πληροφόρησης λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος ανάμεσα στο σύστημα εκπαίδευσης και την αγορά εργασίας και σε συνδυασμό με την αυτογνωσία βοηθάει στη λήψη αποφάσεων με ορθολογιστικό τρόπο και την επίτευξη τελικά ομαλών και επιτυχημένων μεταβάσεων (Πατεστή, 2007). Με άλλα λόγια, αυτογνωσία, ολοκληρωμένη και αντικειμενική πληροφόρηση για την αγορά εργασίας, κινητοποίηση του μαθητή για την επεξεργασία των πηγών πληροφόρησης αλλά και συνεργασία ανάμεσα στο σχολείο, σε γονείς και παραγωγικές τάξεις είναι οι βασικοί τομείς-στόχοι του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού που προσδιορίζονται από το αναλυτικό του πρόγραμμα. Μέσα από αυτούς τους βασικούς άξονες ο Σ.Ε.Π. διευκολύνει: την ενεργό μάθηση (μαθαίνω μέσα από την πράξη), την μάθηση της μάθησης (μαθαίνω πώς να μαθαίνω), την προσωπική, κοινωνική, εκπαιδευτική και επαγγελματική ανάπτυξη, την επιτυχημένη διαχείριση των μεταβάσεων με τις οποίες αναπόφευκτα θα έρθει κανείς αντιμέτωπος και τελικά την επιτυχημένη εξέλιξη του ατόμου (Μαστοράκη, 2000).

5. Οι Βιωματικές Δράσεις στο Γυμνάσιο.

5.1. Θεωρητικές βάσεις της βιωματικής παιδαγωγικής

Με τα Νέα Προγράμματα Σπουδών στο πλαίσιο του Νέου Σχολείου (Σχολείο του 21^{ου} αιώνα) καθιερώνονται στο Δημοτικό και στο Γυμνάσιο οι «Βιωματικές Δράσεις» και στο Λύκειο οι «Ερευνητικές Εργασίες» ως διακριτές ενότητες των Νέων Σχολικών Προγραμμάτων και του υποχρεωτικού Ωρολογίου Προγράμματος. Πριν αναλύσουμε τον τρόπο

εφαρμογής τους στην ελληνική δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ειδικότερα στην βαθμίδα του Γυμνασίου, που αποτελεί και αντικείμενο της παρούσας εργασίας, θα πρέπει να αναφερθούμε στις βασικές θεωρητικές αρχές πάνω στις οποίες βασίζονται.

Οι «Βιωματικές Δράσεις» αποτελούν διδακτική έκφραση της Βιωματικής Εκπαίδευσης ή Παιδαγωγώγησης (Experiential Education), η οποία αναπτύχθηκε αρχικά στις αρχές του 20ου αι. σε Η.Π.Α. και Ευρώπη. Σύμφωνα με την Αμερικάνικη εκδοχή η βιωματική μάθηση αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της Προοδευτικής Παιδαγωγικής του Dewey σύμφωνα με την οποία κάθε γνώση μορφή εκπαίδευσης γεννιέται μέσα από την εμπειρία. «Μόνο ότι δέχτηκες με την ψυχή σου, αυτό μόνο μαθαίνεις και αυτό ενσωματώνεις στη ζωή σου και το χαρακτήρα σου» (Dewey, 1980). Στην Ευρώπη η βιωματική παιδαγωγική αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του παιδοκεντρικού σχολείου των Key, Montessori & Decroly που τόνιζε τη σημασία των ενδιαφερόντων των μαθητών και την αναγκαιότητα εμπλοκής τους στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό των δράσεων (Ματσαγγούρας, 2011).

Στις ημέρες μας, στη σύγχρονη εκδοχή τους, αποτελούν μια καινοτόμο προσέγγιση στα εκπαιδευτικά πράγματα με ευρύτερη αποδοχή από τους εκπαιδευτικούς και σημαντική στήριξη από σύγχρονες ψυχολογικές και κοινωνιολογικές σχολές (Ματσαγγούρας, 2011). Ουσιαστικά αποτελεί μια ενεργητική προσέγγιση της μάθησης, κατά την οποία οι μαθητές ενεργοποιούνται για να αποκτήσουν και να επεξεργασθούν πολλές και ποικίλες εμπειρίες, ώστε να μπορέσουν έτσι να μάθουν αλλά και να αναπτυχθούν πνευματικά.

Οι παιδαγωγικο-διδακτικές αρχές πάνω στις οποίες βασίζονται οι Βιωματικές Δράσεις είναι οι εξής:

(α) η αρχή της βιωματικής μάθησης, σύμφωνα με την οποία η μάθηση πρέπει να προκύπτει από τις άμεσες αλλά και διαμοσολαβημένες εμπειρίες, που βιώνουν οι μαθητές, οι οποίες θα πρέπει να επεξεργάζονται συστηματικά.

(β) η αρχή της διεπιστημονικής προσέγγισης των θεμάτων, σύμφωνα με την οποία διερευνώνται οι εμπειρίες των μαθητών σε όλους τους πιθανούς τομείς φυσικό, κοινωνικό, δομημένο, πολιτιστικό περιβάλλον, επιτρέποντας με αυτό τον τρόπο τη συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών όλων των κλάδων.

(γ) η αρχή της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, κατά την οποία λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες, δυνατότητες και ενδιαφέροντά του κάθε παιδιού, καθώς και το κοινωνικό και πολιτισμικό του υπόβαθρο και διαφοροποιείται το παραγόμενο έργο, τόσο εντός των ομάδων όσο και εντός των υποομάδων.

(δ) η αρχή της συνεργατικής διερεύνησης, σύμφωνα με την οποία οι μαθητές μαθαίνουν να διερευνούν αλληλοεπικοινωνώντας και συνεργαζόμενοι μεταξύ τους (Ματσαγγούρας,2011).

Απώτεροι σκοποί είναι: οι μαθητές να καταστούν ικανοί να διαχειρίζονται, ατομικά και συλλογικά, με αυτονομία, δημιουργικότητα και αποτελεσματικότητα τις μαθησιακές, προσωπικές και κοινωνικές καταστάσεις που αντιμετωπίζουν καθημερινά.

5.2. Σκοπός, στόχοι και εφαρμογή των Βιωματικών Δράσεων στο Γυμνάσιο

Οι «Βιωματικές Δράσεις», οι οποίες αρχικά εφαρμόστηκαν για μια διετία στα Πιλοτικά Προγράμματα του Δημοτικού και του Γυμνασίου ως διακριτή μονάδα των Προγραμμάτων Σπουδών και του Ωρολογίου Προγράμματος, από το σχολικό έτος 2013-2014 εντάχθηκαν στο υποχρεωτικό Ωρολόγιο Πρόγραμμα των Γυμνασίων της χώρας (Εγκύκλιος 139609/Γ2/01-10-2013: Οδηγίες για τις Βιωματικές Δράσεις της Α' τάξης Ημερήσιου και Εσπερινού Γυμνασίου για το σχ. έτος 2013-2014).

Η Υπουργική Απόφαση (115475Γ2/ΦΕΚ Β 2121/28-08-2013) προβλέπει

στο υποχρεωτικό Ωρολόγιο Πρόγραμμα του Γυμνασίου την υλοποίηση των Βιωματικών Δράσεων στα εξής επιστημονικά πεδία:

1. Τοπική Ιστορία
2. Περιβάλλον και Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΠΕ.Ε.Α.Α.)
3. Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός
4. Φύση και Άσκηση
5. Πολιτισμός και Δραστηριότητες Τέχνης
6. Σχολική και Κοινωνική Ζωή

Τα παραπάνω επιστημονικά πεδία ανάλογα με: τη φύση τους, τις δυνατότητες και τις ανάγκες των μαθητών των διαφορετικών τάξεων καθώς και το αν διδάσκονται στο υποχρεωτικό πρόγραμμα ή όχι συναφή μαθήματα, διευθετούνται με τον παρακάτω τρόπο:

- Στα δύο πρώτα τρίμηνα της Α' τάξης υλοποιούνται θέματα του διδακτικού αντικειμένου «Σχολική και Κοινωνική Ζωή (ΣΚΖ)», η οποία δεν έχει συναφή διδασκόμενα αντικείμενα και αναφέρεται στον κοινωνικο-συναισθηματικό τομέα του κάθε μαθητή. Η έγκαιρη ενασχόληση του σχολείου με αυτά τα θέματα επιβάλλεται, από τη θεσμική και παιδαγωγική υποχρέωση του Γυμνασίου ως σχολείου υποδοχής μαθητών από το Δημοτικό, να φροντίσει για την ομαλή μετάβαση τους. Η ομαλή μετάβαση και προσαρμογή στις νέες συνθήκες του Γυμνασίου δεν είναι εύκολη για όλους τους μαθητές και αν δεν αντιμετωπιστούν έγκαιρα και αποτελεσματικά τα προβλήματα προσαρμογής στην Α' τάξη, οι δυσκολίες προσαρμογής θα τροφοδοτήσουν σύντομα τη σχολική διαρροή, όπως διαπιστώνεται από τη διεθνή βιβλιογραφία.

Στην ίδια λογική, στο τρίτο τρίμηνο της Α' τάξης διερευνάται το θέμα της

σχολικής βίας σε όλες τις μορφές της, όπως αυτό εκδηλώνεται εντός και πέραν του σχολικού χώρου, αλλά και στο διαδίκτυο.

- Στην Β' τάξη από το σχ. έτος 2014-2015 θα υλοποιούνται θέματα των διδακτικών αντικειμένων «Φύση και Άσκηση» και «Πολιτισμός και Δραστηριότητες Τέχνης» τα οποία έχουν συναφή διδασκόμενα μαθήματα στο υποχρεωτικό πρόγραμμα: (α) τη Φυσική Αγωγή, (β) τη Μουσική και (γ) τα Καλλιτεχνικά. Ως εκ τούτου, τα διδακτικά αυτά αντικείμενα προσφέρονται εκτός των άλλων και για διεπιστημονικές συμπράξεις.

- Στα τρία τρίμηνα της Γ' τάξης από το σχ. έτος 2015-2016 θα υλοποιούνται θέματα των διδακτικών αντικειμένων «Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός» «Τοπική Ιστορία» και «Περιβάλλον και Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη» Λόγω του προβλεπόμενου δώρου στη Γ' τάξη, η δράση κάθε επιστημονικού πεδίου θα διαρκεί ένα τρίμηνο ώστε στο τέλος της χρονιάς όλα τα τμήματα να έχουν ασχοληθεί και με τα τρία επιστημονικά πεδία. Ωστόσο όπως σημειώνεται στις σχετικές οδηγίες του Υπουργείου Παιδείας, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν είναι εφικτή η υλοποίηση του παραπάνω τρόπου οργάνωσης, με την έγκριση του Σχολικού Συμβούλου Παιδαγωγικής Ευθύνης, θα επιλέγεται ο προσφορότερος τρόπος οργάνωσης των παραπάνω θεμάτων.

Το Σ.Ε.Π λοιπόν ουσιαστικά το σχολικό έτος 2014 – 2015, θα είναι η τελευταία φορά που θα διδαχθεί ως ξεχωριστό διδακτικό αντικείμενο στο σχολικό ωρολόγιο πρόγραμμα. Η σημασία και οι συνέπειες αυτής της εξέλιξης θα αναλυθούν στο επόμενο κεφάλαιο. Προς το παρόν ας δούμε λίγο πιο αναλυτικά τι σηματοδοτεί η καινοτομία των «Βιωματικών Δράσεων» στο σύνολό της αρχικά, αλλά και ειδικότερα ως προς την εφαρμογή της στα πλαίσια του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στη συνέχεια.

Βέβαια ανάλογα με το θεματικό πεδίο πάνω στο οποίο εφαρμόζονται οι Βιωματικές Δράσεις, διαφοροποιούνται τόσο οι στόχοι όσο και οι σκοποί

που τίθενται κάθε φορά.

Συμπερασματικά πάντως θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι Βιωματικές Δράσεις απαρτίζουν ένα οργανωμένο Σχέδιο Ερευνητικής ή/και Δημιουργικής Εργασίας που διαρθρώνεται στις εξής επιμέρους φάσεις:

1. Οικειοποίηση Ολομέλειας με Θέμα και Προσδιορισμός Ερευνητικών Ερωτημάτων, Δράσεων και Χρονοδιαγραμμάτων
2. Δράσεις Εσωτερικής Οργάνωσης Ομάδας και Επιμερισμού Ρόλων και Ερευνητικών Ερωτημάτων σε Υπο-ερωτήματα και Δράσεων
3. Δράσεις Ομάδων για Συλλογή Δεδομένων
4. Δράσεις Ομάδων για Επεξεργασία Δεδομένων
5. Δράσεις Στοχαστικής Κριτικής Ατομικών, Ομαδικών και Θεσμικών Πρακτικών
6. Δράσεις Εφαρμογής και Έμπρακτης Βελτιωτικής Παρέμβασης
7. Δράσεις (αυτο-) Αξιολόγησης Μελών και Ομάδας

Κατά την α' φάση: οι μαθητές προβληματίζονται με βάση παλιές και νέες εμπειρίες τους προκειμένου να καταλήξουν στην επιλογή ενός θέματος. Στη συνέχεια καθορίζονται ερευνητικά ερωτήματα και η ολομέλεια χωρίζεται σε ομάδες στις οποίες επιμερίζονται τα ερευνητικά ερωτήματα και οι αντίστοιχες δράσεις.

Κατά τη β' φάση: Αρχικά πραγματοποιούνται δραστηριότητες γνωριμίας των μελών της ομάδας μεταξύ τους. Αποφασίζεται και υπογράφεται το συμβόλαιο της ομάδας και καθορίζονται οι λειτουργικοί ρόλοι των μελών της, όπως συντονιστή, γραμματέα κλπ. Εξειδικεύονται τα ερευνητικά ερωτήματα σε υπο-ερωτήματα, τα οποία στη συνέχεια αντιστοιχίζονται με δράσεις συλλογής δεδομένων. Οι δράσεις αυτές επιμερίζονται σε υπο-ομάδες ή άτομα και καθορίζονται χρονικά πλαίσια. Τέλος καθορίζονται οι πηγές και τα εργαλεία αναζήτησης δεδομένων

Κατά τη γ' φάση: η κάθε ομάδα αρχίζει να συλλέγει τα δεδομένα μέσα από βιβλιογραφικές πηγές αλλά και μέσω παρατήρησης, ακρόασης, μελέτης, επίσκεψης, συμμετοχής σε δράσεις, πειραμάτων, μετρήσεων και συνεντεύξεων. Στη συνέχεια οι υπο-ομάδες παρουσιάζουν στην ομάδα τα

δεδομένα που συνέλεξαν και η τελευταία με τη σειρά της συστηματοποιεί και κωδικοποιεί τα δεδομένα με μορφή πινάκων, σχημάτων ποσοτικοποίησης κλπ.

Κατά την δ' φάση: γίνεται η επεξεργασία των δεδομένων και η ομάδα διατυπώνει συμπεράσματα, κρίσεις, προτάσεις, ερμηνείες, εξηγήσεις φαινομένων και περιγραφές και αιτιολογήσεις διαδικασιών.

Κατά την ε' φάση: πραγματοποιείται μια αιτιολόγηση και αυτοκριτική των πρακτικών που ακολουθήθηκαν με βάση προσωπικά κριτήρια καθώς και μια κριτική του ρόλου των θεσμών σχετικών με το θέμα με βάση προσωπικά, κοινωνικά, ηθικά, πολιτιστικά, περιβαλλοντικά και αισθητικά κριτήρια.

Κατά την στ' φάση: γίνονται προσπάθειες εφαρμογής της νέας γνώσης σε παρόμοιες καταστάσεις καθώς και αξιοποίησης της για επίλυση προβλημάτων άμεσου ή ευρύτερου περιβάλλοντος σχετικών με το θέμα.

Κατά την τελευταία φάση γίνεται η παρουσίαση των εργασιών κάθε ομάδας με διάφορους τρόπους, όπως προφορικό και γραπτό λόγο, σχήματα, δρώμενα, εικόνες, κατασκευές κ.α Ακολουθεί συζήτηση κατά την οποία εξηγούνται και τεκμηριώνονται τα συμπεράσματα κάθε ομάδας και τέλος ανακεφαλαιώνονται και συστηματοποιούνται τα εξαγόμενα συμπεράσματα από την ολομέλεια.

Εν κατακλείδι η εισαγωγή των Βιωματικών Δράσεων στο Γυμνάσιο έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλαπλών κριτικών, τόσο θετικών όσο και αρνητικών. Από την σκοπιά της θετικής κριτικής τονίζονται τα πλεονεκτήματα που προσφέρουν οι Βιωματικές Δράσεις στους μαθητές, στον τρόπο διδασκαλίας και στην αποτελεσματικότητα της και υποστηρίζεται γενικότερα ότι η εισαγωγή τέτοιων εκπαιδευτικών καινοτομιών θα μπορούσε να συμβάλει κατά πολύ στη βελτίωση του χαρακτήρα του ελληνικού Γυμνασίου και στην αλλαγή του ρόλου του ώστε να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες (Αγγελίδου, 2014). Σε ένα σχολείο από το οποίο λείπει η πνοή, η δράση και η συμμετοχή των μαθητών, η παρέμβαση της βιωματικής διδασκαλίας μπορεί να αλλάξει όλο

το κλίμα του μαθήματος, του σχολείου και της σχολικής ζωής γενικότερα (Χρυσ αφίδης, 1994).

Ωστόσο θα πρέπει στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι προκειμένου να επιτευχθούν όλοι οι παραπάνω στόχοι, θα πρέπει η γενικότερη φιλοσοφία της βιωματικής μάθησης να διαπνέει το κάθε σχολείο στο σύνολό του. Διαφορετικά οι Βιωματικές Δράσεις κινδυνεύουν να χάσουν το δυναμικό και καινοτόμο χαρακτήρα τους, μέσα σε ένα πλαίσιο αποσπασματικότητας, κατακερματισμού και ασυνέχειας.

Από την πλευρά της αρνητικής κριτικής τώρα υποστηρίζεται ότι οι γνωστικο-κοινωνικές ικανότητες και οι εμπειρίες των μαθητών ίσως να μην επαρκούν για τη διασφάλιση επαρκών γνώσεων για την ποιοτική εκπαίδευση.

Τουλάχιστον τα πρώτα δείγματα είναι ενθαρρυντικά. Συγκεκριμένα η ανατροφοδότηση από την αρχική εφαρμογή των Βιωματικών Δράσεων στην Α' Γυμνασίου, δείχνει ότι οι εμπλεκόμενοι εκπαιδευτικοί έμειναν σε μεγάλο βαθμό ικανοποιημένοι από το σχεδιασμό, την καθοδήγηση και τα αποτελέσματα των συγκεκριμένων δράσεων (Τζωρτζάκης, Παπαγιαννάκης, 2014). Και μάλιστα σε αντίθεση με σχετικά δημοσιεύματα στον τύπο, που επικαλούμενα την «ξαφνική» εισαγωγή του μαθήματος και την έλλειψη σχετικής επιμόρφωσης, προέβλεπαν ότι «το μάθημα θα αποτύχει», ότι οι εκπαιδευτικοί δεν θέλουν να το αναλάβουν κτλ. Τα επόμενα σχολικά έτη βέβαια θα αποδείξουν κατά πόσο η εφαρμογή των Βιωματικών Δράσεων θα έχει θετικό πρόσημο.

6. Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός στο Νέο Σχολείο, μια κριτική προσέγγιση

Όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, το σημερινό σχολικό έτος θα είναι το τελευταίο κατά το οποίο ο Σ.Ε.Π. θα υλοποιηθεί ως ξεχωριστό διδακτικό αντικείμενο.

Και αυτό γιατί αν και προβλέπεται ως το ένα από τα τρία επιστημονικά

πεδία των Βιωματικών Δράσεων στη Γ' Γυμνασίου, ωστόσο αφήνεται ανοικτό το ενδεχόμενο να μην εφαρμοστεί, αφού όπως σημειώνεται στις σχετικές οδηγίες του Υπουργείου Παιδείας, μπορεί να υπάρξουν περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν θα είναι εφικτή η υλοποίηση και των τριών επιστημονικών πεδίων (Οδηγίες για τις Βιωματικές Δράσεις Ημερήσιου και Εσπερινού Γυμνασίου, 2014). Ακόμα και στην περίπτωση όμως που εφαρμοστεί, αυτό θα γίνει για ένα μόνο τρίμηνο, αντί για μια ολόκληρη σχολική χρονιά, όπως όριζε το προηγούμενο αναλυτικό πρόγραμμα.

Μια τέτοια απόφαση αποδεικνύει την ουσιαστική αλλά και συμβολική υποβάθμιση που υφίσταται ο θεσμός του Σ.Ε.Π. εκ μέρους του Υπουργείου Παιδείας. Συνυπολογίζοντας μάλιστα την κατάργηση αλλά και μείωση πολλών θεσμών σχετικών με τον Σ.Ε.Π., την κατάργηση του Σ.Ε.Π. ως μαθήματος από το Λύκειο, αλλά και την μείωση των ωρών διδασκαλίας του στο Γυμνάσιο, μπορούμε πλέον να μιλάμε για μια ουσιαστική κατεδάφιση του θεσμού τουλάχιστον στα πλαίσια της εκπαίδευσης.

Και πράγματι πρόκειται για μια αποδόμηση του θεσμού, αν υπολογίσει κανείς τις σταδιακές καταργήσεις που έχει υποστεί ξεκινώντας από τη δεκαετία του '90 έως σήμερα. Ειδικά στη σημερινή εποχή, όπου η αδιέξοδη κρίση και η τεράστια ανεργία, έχουν καταστήσει τον επαγγελματικό προσανατολισμό πιο απαραίτητο από ποτέ. Και μάλιστα όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση τον θεωρεί πρώτιστης σημασίας, χορηγώντας τεράστια κονδύλια για την ανάπτυξή του, αλλά και παντού σε όλο τον κόσμο ο ίδιος θεσμός αναπτύσσεται ταχύτατα (Κατσανέβας, 2011).

Φυσικά αντί όλης αυτής της αποδόμησης του θεσμού θα έπρεπε να εφαρμόζονται μέτρα ενίσχυσης του, όπως η αύξηση των σχετικών δομών συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού αλλά και η αύξηση των ωρών εφαρμογής του τόσο στο Γυμνάσιο όσο και στο Λύκειο. Ούτως ή άλλως, ο χρόνος που προβλεπόταν μέχρι στιγμής από το αναλυτικό πρόγραμμα ήταν ανεπαρκής (Τζέπογλου, Καφετζόπουλος, Μπαμπιά,

Δούκας, Σκαλτσάς, Καραμέτου, 2008).

Η αναφορά ωστόσο στα μέτρα ενίσχυσης του θεσμού που θα έπρεπε να ληφθούν ξεπερνά τα όρια και τους στόχους αυτής της εργασίας. Η απόφαση αυτή βασίζεται σε μια σειρά από λόγους:

Καταρχάς οι πολιτικές υποβάθμισης του θεσμού δυστυχώς είναι ήδη ειλημμένες και σε πλήρη εφαρμογή. Επιπλέον σκοπός της παρούσας εργασίας είναι εν μέρει μόνο η κριτική απέναντι σε όλες αυτές τις αποφάσεις αποδόμησης του θεσμού. Κυριότερος σκοπός παραμένει η κριτική ανάλυση του θεσμού, έτσι όπως θα εφαρμοστεί μέσα από την μεθοδολογία των Βιωματικών Δράσεων. Αυτή η ανάλυση θα αποτελέσει και το κυρίως θέμα της επόμενης ενότητας.

7. Συνδυασμός Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Βιωματικών Δράσεων. Μια κριτική προσέγγιση

Όπως έχει προαναφερθεί το σχολικό έτος 2014 - 2015 θα είναι η πρώτη φορά που ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός θα εφαρμοστεί μέσα από το μοντέλο των Βιωματικών Δράσεων. Αρχικά θα πρέπει να πούμε ότι η μέχρι τώρα πρακτική έδειξε ότι ο Σ.Ε.Π. είχε περισσότερο τη μορφή μαθήματος στο σχολικό πρόγραμμα (Βάγгер, 2004), παρά το γεγονός ότι σε καμία περίπτωση δε θα έπρεπε να εφαρμόζεται ως μάθημα. Επομένως η εφαρμογή του Σ.Ε.Π. μέσα από την προσέγγιση των Βιωματικών Δράσεων, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια, αποτελεί μια από τις πλέον κατάλληλες διδακτικές προσεγγίσεις του θεσμού, προκειμένου να επιτύχει όσο το δυνατόν περισσότερο τους στόχους του.

Αρχικά τόσο ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός όσο και οι Βιωματικές Δράσεις αναφέρονται σε καταστάσεις ζωής και στοχεύουν

γενικότερα στην σύνδεση της σχολικής γνώσης με την καθημερινότητα και πιο συγκεκριμένα με τις καθημερινές καταστάσεις που βιώνουν οι μαθητές. Κατά συνέπεια είναι εύλογη η σύνδεση της σχολικής γνώσης και με τον κόσμο της εργασίας.

Ως προς τη μεθοδολογία που ακολουθούν και τα δυο γνωστικά αντικείμενα, προωθείται μια διαφοροποιημένη διδασκαλία όπου ο δασκαλικός μονόλογος, αντικαθίσταται από την επεξεργασία των μαθητικών εμπειριών. Με άλλα λόγια και τα δυο γνωστικά πεδία μετατοπίζουν το επίκεντρο από τον δάσκαλο στον μαθητή. Αυτή η μετατόπιση του επίκεντρου στις εμπειρίες των μαθητών μας επιτρέπει να πλησιάσουμε περισσότερο στα ενδιαφέροντα των νέων, οι οποίοι θα δραστηριοποιηθούν, προκειμένου να βρουν απαντήσεις στα ερωτήματα τους.

Από την σκοπιά τη διδασκαλίας τόσο στον Σ.Ε.Π. όσο και στις Βιωματικές Δράσεις, ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι βοηθητικός και υποστηρικτικός. Συγκεκριμένα ο εκπαιδευτικός ως εμπυκωτής αναλαμβάνει να διευκολύνει την πορεία της «μάθησης»: δηλαδή σχεδιάζει τις δραστηριότητες που πρόκειται να εφαρμοστούν, διαμορφώνει κατάλληλο παιδαγωγικό κλίμα, στηρίζει και βοηθάει τους μαθητές χωρίς να τους χειραγωγεί και να τους καθοδηγεί αυστηρά ο ίδιος (Βάγγερ, 2004 & Γκιάστας, Δημητρόπουλος, Ρέππα & Τσέργας, 2007).

Επιπρόσθετα και στα δυο γνωστικά αντικείμενα το μονοπώλιο της θεωρητικής γνώσης, αντικαθίσταται από τον συνδυασμό του και χειρός. Από τη μια μεριά οι Βιωματικές Δράσεις χρησιμοποιούν εργαλεία όπως: η παρατήρηση, η ακρόαση, η συζήτηση, η μελέτη, η επίσκεψη και η δράση εμπλέκοντας έτσι τους μαθητές σε νέες εμπειρίες και από την άλλη ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός χρησιμοποιεί παρόμοιες μεθόδους όπως: συζήτηση και εργασία σε ομάδες, δραστηριότητες αυτό-πληροφόρησης και μικρών ερευνών στο κοινωνικό περιβάλλον, εκφραστικές μέθοδοι όπως η δραματοποίηση και το παίξιμο ρόλων, συνεντεύξεις από

διάφορα πρόσωπα μέσα ή έξω από το σχολείο, προσκλήσεις επαγγελματιών στην τάξη κ.α. (Δημητρόπουλος, 2004, Βάγγερ, 2004 & Κοσμίδου – Hardy, 2008).

Από την σκοπιά της στοχοθεσίας, αν αντιπαραβάλλει κανείς τους στόχους του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού από τη μια μεριά, με αυτούς των Βιωματικών Δράσεων, θα διαπιστώσει ότι σε πολλά σημεία συγκλίνουν και αλληλοσυμπληρώνονται.

Κυρίαρχος κοινός στόχος και των δύο είναι η προσωπική ανάπτυξη του μαθητή και η ανάπτυξη προσωπικών - διαπροσωπικών ικανοτήτων. Αναλυτικότερα οι μαθητές τόσο μέσα από τον Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό όσο και μέσα από τη μεθοδολογία των Βιωματικών Δράσεων θα βοηθηθούν αρχικά να εντοπίσουν και να κατανοήσουν τα ατομικά τους χαρακτηριστικά (ικανότητες, ενδιαφέροντα, κλίσεις, φιλοδοξίες), και στη συνέχεια θα προσπαθήσουν να αναπτύξουν και νέες ικανότητες και δεξιότητες, που θα τους φανούν χρήσιμες στις καταστάσεις που αντιμετωπίζει κανείς καθημερινά. Γενικότερα πάντως και τα δυο γνωστικά αντικείμενα, στοχεύουν στο να καλλιεργήσουν στους μαθητές ικανότητες ανεξάρτητες από ένα συγκεκριμένο γνωστικό περιεχόμενο.

Αρχικά λοιπόν βασικό στόχο τόσο του Σ.Ε.Π. όσο και των Βιωματικών Δράσεων αποτελεί η ανάπτυξη του αισθήματος της αυτογνωσίας και κατά συνέπεια του αισθήματος της αυτονομίας. Στην ανάπτυξη του αισθήματος της αυτονομίας συνηγορεί επίσης και ο διαμεσολαβητικός και υποστηρικτικός ρόλος του δασκάλου, τόσο μέσα στο Σ.Ε.Π. όσο και στις Βιωματικές Δράσεις, που αφήνει στον μαθητή όλο τον απαιτούμενο χώρο για να αναπτυχθεί ως προσωπικότητα.

Επιπρόσθετα κοινό στόχο αποτελεί η ανάπτυξη ικανοτήτων όπως:

- η ικανότητα ενεργού αναζήτησης και αξιοποίησης μιας πληροφορίας,
- η ικανότητα δημιουργικής και κριτικής σκέψης

- η ικανότητα παρατήρησης, αξιολόγησης, κατανόησης και επεξεργασίας δεδομένων και καταστάσεων
- η ικανότητα συνεργασίας
- η ικανότητα ανάληψης πρωτοβουλιών, λήψης αποφάσεων και επίλυσης προβλημάτων

Όλες οι παραπάνω ικανότητες και δεξιότητες αποτελούν τις λεγόμενες «μεταβιβάσιμες δεξιότητες», οι οποίες οδηγούν το άτομο στο «να μαθαίνει πώς να μαθαίνει». Η δεξιότητα αυτή διευκολύνει την ένταξη, παραμονή και ανάπτυξη του ατόμου στην αγορά εργασίας, ιδιαίτερα στις μέρες μας, που τα ίδια τα άτομα-εργαζόμενοι αναλαμβάνουν την ευθύνη για την ανάπτυξη της καριέρας τους (Παρασκευόπουλος, 2008).

Πέραν τις ανάπτυξης όλων των παραπάνω ικανοτήτων - δεξιοτήτων κατά τη διάρκεια υλοποίησης ενός προγράμματος Βιωματικών Δράσεων στα πλαίσια του Σ.Ε.Π., οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα: να εμπλακούν σε νέες εμπειρίες μέσω των δραστηριοτήτων που θα πραγματοποιήσουν (παρατήρηση, ακρόαση, συζήτηση, μελέτη, επίσκεψη και δράση), αλλά και να συνδυάσουν αυτές τις εμπειρίες τους με συναισθήματα δημιουργικότητας, χαράς και απόλαυσης.

Επιπροσθέτως, οι Βιωματικές Δράσεις επιτρέπουν την αξιοποίηση των ιδιαίτερων ικανοτήτων κάθε μαθητή, στοχεύοντας στην καλλιέργεια και των άλλων μορφών νοημοσύνης (διαπροσωπικής, ενδοπροσωπικής, χωρικής, μουσικής, κιναισθητικής) πέρα από την γλωσσική και την λογικομαθηματική που κυριαρχούν στο σχολείο. Με αυτό τον τρόπο ενισχύεται στο σχολείο η θέση των μαθητών που δεν έχουν αναπτυγμένες σε υψηλό βαθμό την γλωσσική και την λογικομαθηματική νοημοσύνη (Δεδούλη, 2002). Το γεγονός αυτό διευκολύνει κατά συνέπεια την ένταξη αυτών των μαθητών στη σχολική ομάδα και κατόπιν στην αγορά εργασίας και την κοινωνία.

Επιπλέον, σύμφωνα με τον Χρυσοφίδη οι μαθητές που διδάσκονται με το βιωματικό μοντέλο μάθησης, υπερικύουν εκείνων που διδάσκονται με παραδοσιακές μεθόδους τόσο ως προς τη λύση σύνθετων προβλημάτων, όσο και ως προς τον κοινωνικό τομέα (Φιλίππου & Καραντάνα, 2010). Σχετικές έρευνες που έχουν γίνει για την αξία της εκπαίδευσης παιδιών σε δεξιότητες ζωής μέσα από προγράμματα πρόληψης στα σχολεία, έχουν αποδείξει ότι η συμβολή τέτοιων προγραμμάτων είναι τεράστια: όχι μόνο στην προαγωγή της ψυχικής υγείας των συμμετεχόντων, αλλά και στην ενίσχυση των ακαδημαϊκών τους επιδόσεων (Ευεποίνα, 2013).

Έχοντας λοιπόν υπόψη όλα τα παραπάνω, αλλά και την ίδια τη φύση της βιωματικής μάθησης, πάνω στην οποία βασίζονται οι Βιωματικές Δράσεις, συμπεραίνουμε ότι ο συνδυασμός τους με το Σ.Ε.Π. είναι από τους πλέον αποτελεσματικούς. Όπως φαίνεται άλλωστε να είπε και ο Κομφούκιος το 450 π.Χ: «Πες μου και θα ξεχάσω. Δείξε μου και μπορεί να θυμηθώ. Κάνε με να συμμετάσχω και θα καταλάβω.»

Βέβαια δε θα πρέπει να ξεχνάμε και το πλαίσιο του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος μέσα στο οποίο εκτυλίσσονται αυτά τα προγράμματα. Το οποίο πολύ συχνά αφήνει την εφαρμογή των καλών εκπαιδευτικών πρακτικών, στην καλή θέληση του ίδιου του εκπαιδευτικού (Εκμεκτζιάν, 2013).

Εκτός των άλλων θα πρέπει να σημειωθεί εδώ, ότι όλα τα παραπάνω ισχύουν στην περίπτωση που τόσο το μοντέλο των Βιωματικών Δράσεων όσο και το πρόγραμμα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, υλοποιούνται κατά ένα ιδανικό τρόπο επιτυγχάνοντας έτσι όλους τους στόχους τους. Εφόσον δηλαδή εφαρμόζονται προγράμματα επιμόρφωσης και για τα δυο επιστημονικά πεδία, υπάρχει η κατάλληλη υποστήριξη, παρακολούθηση και βοήθεια για τους εκπαιδευτικούς που αναλαμβάνουν να τα εφαρμόσουν κ.α.

Φυσικά μέσα σε αυτά τα πλαίσια δεν κινείται η εφαρμογή των Βιωματικών Δράσεων με θέμα τον Σ.Ε.Π. σε ένα μόνο τρίμηνο, όπως προβλέπεται από

τις σύγχρονες διατάξεις. Αυτό το χρονικό διάστημα σε καμία περίπτωση δεν επαρκεί ούτε για μια υποτυπώδη εφαρμογή του Σ.Ε.Π., πόσο μάλλον για την επίτευξη και των τεσσάρων βασικών στόχων του. Για το λόγο αυτό πρόταση της παρούσας εργασίας είναι οι Βιωματικές Δράσεις με θεματολογία τον Σ.Ε.Π., να εφαρμοστούν σε όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, δηλαδή και στα τρία σχολικά τρίμηνα. Διαφορετικά όλα τα πλεονεκτήματα που χαρακτηρίζουν τόσο τις Βιωματικές Δράσεις, όσο και τον συνδυασμό τους με τον Σ.Ε.Π. ακυρώνονται στην περίπτωση μιας τόσο περιορισμένης εφαρμογής.

8. Ένα προτεινόμενο μοντέλο εφαρμογής του Σ.Ε.Π. μέσα από τις Βιωματικές Δράσεις. Τα στάδια εξέλιξης μιας Βιωματικής δράσης με θέμα: «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου – Αναπτύσσω τον εαυτό μου. Δημιουργία προσωπικού φακέλου επαγγελματικών προσόντων (Portfolio)»

Αρχικά θα πρέπει να σημειωθεί, ότι συνειδητά έχει επιλεγεί ένα θέμα με τη συγκεκριμένη μορφή και έκταση, δηλαδή εκτεινόμενο σε όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, καθώς όπως προαναφέρθηκε η εφαρμογή του Σ.Ε.Π. μέσω των Βιωματικών Δράσεων σε ένα μόνο τρίμηνο, είναι τελείως ανεδαφική. Έχοντας ως δεδομένη την παραπάνω συνθήκη θα αναφερθούμε στη συνέχεια στην παιδαγωγική διαδικασία που προτείνεται να ακολουθηθεί κατά την υλοποίηση του συγκεκριμένου θέματος.

Επιπλέον σε αυτό το σημείο θα πρέπει να σημειωθεί ότι η προτεινόμενη παιδαγωγική διαδικασία που θα παρουσιαστεί στη συνέχεια, είναι ενδεικτική. Και αυτό γιατί δεχόμαστε ως δεδομένο ότι οι βιωματικές μαθησιακές δραστηριότητες δεν έχουν την στασιμότητα ενός παραδοσιακού συμβατικού μαθήματος, αλλά έχουν τα χαρακτηριστικά της ρευστότητας και της ελαστικότητας, από τη στιγμή που διαφορετικοί μαθητές προσεγγίζουν ένα συγκεκριμένο θέμα με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά, τα ενδιαφέροντα τους κ.α. (Δεδούλη, 2002).

Σύμφωνα με τις Οδηγίες για τις Βιωματικές Δράσεις Ημερήσιου και Εσπερινού Γυμνασίου, με την έναρξη του σχολικού έτους οι εκπαιδευτικοί ετοιμάζουν και καταθέτουν προτάσεις θεμάτων για τις Βιωματικές Δράσεις. Στις προτάσεις αυτές αναφέρονται αναλυτικά:

1. Το θέμα και τα κριτήρια επιλογής του
2. Ο σκοπός της Βιωματικής Δράσης με τους επιμέρους στόχους
3. Τα ερευνητικά ερωτήματα και ο προγραμματισμός των δραστηριοτήτων που θα πραγματοποιηθούν
4. Οι πηγές και μέθοδοι αναζήτησης και επεξεργασίας δεδομένων
5. Τα αναμενόμενα αποτελέσματα και ο τρόπος παρουσίασης των αποτελεσμάτων

Οι προτάσεις αυτές υποβάλλονται για έγκριση στον Σύμβουλο Παιδαγωγικής Ευθύνης, στην αρχή του σχολικού έτους. Τη δομή αυτή θα ακολουθήσει και το ενδεικτικό μοντέλο Βιωματικής Δράσης που θα παρουσιαστεί στη συνέχεια.

8.1 Επιλογή θέματος και κριτήρια επιλογής του

Αρχικά λοιπόν στο στάδιο της επιλογής του θέματος, οι εκπαιδευτικοί προτείνουν δυο με τρία θέματα στους μαθητές, οι οποίοι στη συνέχεια δηλώνουν το θέμα της προτίμησής τους. Τι θα επιλεγεί σε μια τάξη τελικά ως θέμα, εξαρτάται τόσο από τις εκπαιδευτικές προτεραιότητες και αντιλήψεις του εκπαιδευτικού όσο και από τον βαθμό ενδιαφέροντος των μαθητών για το θέμα, τις δυνατότητες πρόσβασης τους στο πεδίο μελέτης και διερεύνησης των δεδομένων καθώς από την επάρκεια τους να υλοποιήσουν τους στόχους του προγράμματος χωρίς μεγάλη εξάρτηση από το δάσκαλό τους. Στην παρούσα εργασία θα παρουσιασθεί η παιδαγωγική διαδικασία του θέματος: «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου – Αναπτύσσω τον

εαυτό μου. Δημιουργία προσωπικού φακέλου επαγγελματικών προσόντων (Portfolio)».

Τα κριτήρια επιλογής του συγκεκριμένου θέματος ήταν τα εξής;

α) η αυτογνωσία αποτελεί τον πρώτο και καθοριστικότερο στόχο του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού

α) το θέμα της αυτοαντίληψης και της αυτογνωσίας είναι ιδιαίτερα κρίσιμο για τον άνθρωπο, πολύ περισσότερο όταν βρίσκεται στην περίοδο της εφηβείας, κατά την οποία σημειώνεται έξαρση της διαταραχής του εαυτού (Μακρή – Μπότσαρη, 2001) και ο έφηβος έρχεται αντιμέτωπος με έντονα συγκρουσιακές καταστάσεις. Επιπλέον όσον αφορά τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό, όπως έχει προαναφερθεί, η ύπαρξη αυτογνωσίας αποτελεί βασική προϋπόθεση για την χάραξη μιας ορθής επαγγελματικής πορείας (Φλουρής, 2004).

β) το θέμα της αυτοαντίληψης αγγίζει πολύ τον μαθητικό πληθυσμό και ιδιαίτερα τους μαθητές με χαμηλή αυτοεκτίμηση

γ) ο προσωπικός φάκελος επαγγελματικών προσόντων είναι ένα εργαλείο ζωής, καθώς συνοψίζει τα καλύτερα σημεία του χαρακτήρα, των επιτευγμάτων και των δυνατοτήτων ενός ατόμου (Amundson, Pattern & Roehnell, 2005).

δ) ο προσωπικός φάκελος επαγγελματικών προσόντων μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αξιολόγηση των δυνατών και των αδύνατων σημείων του ατόμου με σκοπό τη λήψη εκπαιδευτικών ή επαγγελματικών αποφάσεων (Amundson, Pattern & Roehnell, 2005).

8.2 Σκοπός θέματος και επιμέρους στόχοι

Σκοπός αυτής της Βιωματικής Δράσης είναι η ευαισθητοποίηση των μαθητών πάνω στο θέμα και η συνειδητοποίηση της σημασίας που έχει για το άτομο η ορθή αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση ώστε αυτό να αποτελεί μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα.

Επιμέρους στόχοι για τους μαθητές είναι:

α) Γνωστικοί:

- να μπορούν να ορίζουν τις έννοιες της αυτοαντίληψης και της αυτοεκτίμησης.
- να είναι σε θέση να περιγράψουν τις διαφορές των δυο εννοιών
- να εντοπίζουν παράγοντες που επηρεάζουν την αυτοεκτίμηση του ατόμου

β) Δεξιότητων

- να είναι σε θέση να εργάζονται στα πλαίσια της ομάδας και να αναπτύξουν δεξιότητες επικοινωνίας, συνεργασίας και ομαδικότητας
- να αναπτύξουν κριτική σκέψη καθώς και την ικανότητα λήψης αποφάσεων
- να αναπτύξουν δημιουργική φαντασία
- να ανακαλύψουν και να αναπτύξουν τα πολύπλευρα ταλέντα τους

γ) Στάσης ζωής

- να ενισχύσουν την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμησή τους μέσα από την ανάληψη πρωτοβουλιών, να γνωρίσουν τον εαυτό τους μέσα από την συμμετοχή στην ομάδα.
- να αναπτύξουν την αίσθηση της κοινότητας στο σχολικό περιβάλλον
- να αναπτύξουν και να καλλιεργήσουν κοινωνικές αξίες και θετικές συμπεριφορές απέναντι στην ομάδα (τήρηση κανόνων, υπευθυνότητα, αλtruισμός, εθελοντισμός)

8.3 Ερευνητικά ερωτήματα - προγραμματισμός δραστηριοτήτων

Αρχικά θα πρέπει να σημειωθεί ότι παράλληλα με τις ομαδικές δραστηριότητες θα δίνονται και ατομικές ασκήσεις για το σπίτι, καθώς η φύση του συγκεκριμένου θέματος απαιτεί και αρκετή προσωπική ενδοσκόπηση που δεν είναι δυνατό να γίνει μόνο μέσα στα πλαίσια της ομάδας. Τα ερευνητικά ερωτήματα και οι αντίστοιχες δραστηριότητες και ασκήσεις που πρόκειται να πραγματοποιηθούν είναι οι εξής:

Α' Τρίμηνο: «Γνωριμία και δέσιμο της ομάδας - Μέσα από τους άλλους γνωρίζω τον εαυτό μου»

Τα ερευνητικά ερωτήματα που θα απασχολήσουν τους μαθητές στο Α' τρίμηνο είναι:

Ποιος είμαι; Πώς οραματίζομαι το προσωπικό και επαγγελματικό μου μέλλον;

Ποια είναι η γνώμη των άλλων για μένα; Πώς με επηρεάζει και τι αισθήματα μου προκαλεί;

Οι δραστηριότητες αυτού του τριμήνου θα χωριστούν σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος θα πραγματοποιηθούν δραστηριότητες με θέμα την γνωριμία και το δέσιμο των μελών της ομάδας και στο δεύτερο μέρος με τίτλο «*Εγώ και οι άλλοι*» θα πραγματοποιηθούν δραστηριότητες με στόχο την εξερεύνηση της εικόνας του εαυτού και μέσα από τα μάτια των άλλων.

Γνωριμία και δέσιμο της ομάδας

Παρά το γεγονός ότι τα μέλη της ομάδας ήδη γνωρίζονται, δεν αποτελούν απαραίτητα και «ομάδα». Επομένως είναι σημαντικό να δημιουργηθεί ακριβώς αυτό το ομαδικό κλίμα που θα επιτρέψει στη συνέχεια το

“ξεδίπλωμα” των μελών, με στόχο τη γνήσια επαφή μεταξύ τους. Σκόπιμο λοιπόν είναι να πραγματοποιηθούν αρχικά δραστηριότητες γνωριμίας, καθώς σκοπός πλέον είναι η γνωριμία σε ένα νέο επίπεδο και υπό έναν κοινό σκοπό (Ευεποίνα, 2013). Οι δραστηριότητες που θα πραγματοποιηθούν είναι οι εξής:

α) Γνωριμία της ομάδας:

Η ομάδα χωρίζεται τυχαία σε ζευγάρια. Μοιράζονται κόλλες Α4 πάνω στις οποίες υπάρχει το έμβλημα του θυρεού - οικόσημου. Το οικόσημο είναι χωρισμένο σε πέντε μέρη με τις εξής θεματικές: «Πως βλέπω τον εαυτό μου», «Πως με βλέπουν οι άλλοι», «Δυο πράγματα που κάνω καλά», «Δυο λέξεις που θα ήθελα να με χαρακτηρίζουν» «Δυο λέξεις που δεν θα ήθελα να με χαρακτηρίζουν». Ζητείται από τους μαθητές να συμπληρώσουν (με ζωγραφική κυρίως) τα πεδία, δημιουργώντας του προσωπικό τους θυρεό – οικόσημό. Τονίζεται από τον εκπαιδευτικό ότι πρόκειται για άσκηση έκφρασης και όχι καλλιτεχνικών ικανοτήτων. Στη συνέχεια ανά ζευγάρι παρουσιάζει ο κάθε μαθητής το οικόσημο του άλλου στην υπόλοιπη ομάδα. Ακολουθεί συζήτηση. Τέλος τα εμβλήματα αναρτώνται σε πίνακα ανακοινώσεων στην τάξη, ώστε να τα βλέπουν όλοι.

β) Προσδοκίες, τι περιμένω από τη συμμετοχή μου στο πρόγραμμα

Μοιράζονται κόλλες Α4 πάνω στις οποίες κάθε μαθητής γράφει τις προσδοκίες του από την συμμετοχή του στην ομάδα. Στη συνέχεια παρουσιάζονται στην ολομέλεια όσα έχουν καταγραφεί. Ακολουθεί συζήτηση όπου μεταξύ άλλων ο καθηγητής βρίσκει την ευκαιρία να παρουσιάσει στους μαθητές συνοπτικά του σκοπό της δράσης, και τους επιμέρους στόχους της.

γ) Υπογραφή συμβολαίου της ομάδας

Ζητείται από τους μαθητές να αναφέρουν τους κανόνες που θα ήθελαν να ισχύουν στα πλαίσια του προγράμματος. Οι απόψεις που ακούγονται σημειώνονται στον πίνακα και στη συνέχεια με την καθοδήγηση του καθηγητή, καταγράφονται οι κυριότερες σε ένα μεγάλο χαρτόνι, οι οποίες αποτελούν και το συμβόλαιο της ομάδας. Δίνεται έμφαση στην θετική και όχι στην αρνητική διατύπωση. Το χαρτόνι πάνω στο οποίο καταγράφεται το συμβόλαιο της ομάδας, φιλοτεχνείται από τους μαθητές και υπογράφεται από όλους, ως ένδειξη επικύρωσης.

δ) Χωρισμός των μαθητών σε ομάδες

Σύμφωνα με τις Οδηγίες για τις βιωματικές δράσεις, οι μαθητές της ομάδας θα πρέπει να χωριστούν σε υποομάδες των 3-4 μελών. Ο εκπαιδευτικός λοιπόν χωρίζει τους μαθητές με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι όσο το δυνατόν πιο ανομοιογενής, να περιλαμβάνουν δηλαδή «καλούς», «μέτριους» και «αδύνατους» μαθητές ως προς την σχολική τους επίδοση. Ωστόσο προσπαθεί παράλληλα να λαμβάνει υπόψη του τις προτιμήσεις των μαθητών, ώστε να αποφευχθούν πιθανά προβλήματα και δυσλειτουργίες. Στη συνέχεια κάθε ομάδα πρέπει να επιλέξει ένα όνομα καθώς και ένα σήμα που θα την συμβολίζει. Το σήμα, που θα πρέπει να εκφράζει το χαρακτήρα της ομάδας, φιλοτεχνείται και αυτό στο χαρτόνι με το συμβόλαιο της ομάδας.

Εγώ και οι άλλοι

Οι δραστηριότητες που θα πραγματοποιηθούν είναι μια ευκαιρία αφόρμησης προκειμένου να προετοιμάσουν τα μέλη της ομάδας για τις δράσεις που θα ακολουθήσουν.

α) Δραστηριότητα: «φαντάζομαι τον εαυτό μου 35 χρονών»

Ο εκπαιδευτικός παροτρύνει τους μαθητές να φανταστεί ο καθένας τον εαυτό τους μετά από 20 χρόνια. Πως θα είναι, που θα βρίσκεται και τι θα κάνει, θα έχει οικογένεια; Μπορούν να φανταστούν το επάγγελμα τους, τι θα έχουν αποκτήσει, τι θα κρατήσουν, τι θα αλλάξουν; Ακολουθεί συζήτηση σχετικά με το κατά πόσο είναι ικανοποιημένοι με την προοπτική του εαυτού τους στο μέλλον. Εάν θα επιθυμούσαν κάτι διαφορετικό και εάν αυτά που ο καθένας τους κάνει τώρα συνδέονται με αυτές τις προοπτικές.

β) Δραστηριότητα «το πορτραίτο μου»

Στόχος αυτής της δραστηριότητας είναι η καλλιέργεια της αυτογνωσίας και μιας θετικής αυτοεικόνας για τους μαθητές.

Οι μαθητές κινούνται ελεύθερα στην τάξη, έχοντας πίσω στην πλάτη τους κολλημένη μια κόλλα Α4. Σκοπός είναι κάθε μέλος της ομάδας να γράψει πάνω στα φύλλα όλων των υπόλοιπων μελών κάτι που του αρέσει σχετικά με το άτομο αυτό. Τονίζεται από τον εκπαιδευτικό ότι μπορεί να γράψει μόνο κάτι θετικό.

Ακολουθεί συζήτηση σχετικά με τις εντυπώσεις των μαθητών και τίθενται ερωτήματα όπως: Πως αισθάνομαι όταν μαθαίνω τι πιστεύουν οι άλλοι για μένα;; Υπήρξε κάποιο σχόλιο που δεν ήξερα για μένα και με εξέπληξε θετικά ή αρνητικά;; Πόσο σημαντική είναι η εντύπωση που έχουν οι άλλοι για μένα;; Κάθε μαθητής δηλαδή αναφέρει στην ολομέλεια το συμπέρασμα που έβγαλε για τον εαυτό του καθώς και τις επιπτώσεις που έχουν στις αποφάσεις και τη γενικότερη στάση του, οι απόψεις των άλλων. Με αφορμή τη συζήτηση ο εκπαιδευτικός αναλύει τις έννοιες αυτοεικόνα, αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση προκειμένου να αρχίσει να ευαισθητοποιεί τους μαθητές πάνω σε αυτές και να τις συνδέσει με τις επόμενες δραστηριότητες.

και να βρει τα κοινά σημεία αυτών των δυο. Η δραστηριότητα αυτή θα του βοηθήσει να αρχίσει να συνειδητοποιεί πόσο καλά γνωρίζει τον εαυτό του.

δ) Δραστηριότητα: καταιγισμός ιδεών

Ο εκπαιδευτικός αναγράφει στη μια μεριά του πίνακα την έννοια αυτοαντίληψη και στην άλλη μεριά την έννοια αυτοεκτίμηση. Ζητά από τους μαθητές να αναφέρουν αυθόρμητα λέξεις που τους έρχονται στο μυαλό ακούγοντας αυτές τις έννοιες. Οι απαντήσεις σημειώνονται στον πίνακα και ακολουθεί συζήτηση κατά την οποία ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να δώσει απλούς και κατανοητούς ορισμούς για τις δυο έννοιες, καθώς και να καταστήσει σαφή την ειδοποιό διαφορά τους. Ανατίθενται σχετικές εργασίες στις ομάδες που αφορούν στην ανάλυση των εννοιών: αυτοαντίληψη, αυτοεκτίμηση καθώς και στην διάκρισή τους, με σκοπό την δημιουργία γραπτού κειμένου αλλά και παρουσίαση μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Β' Τρίμηνο: «Γνωρίζω τον εαυτό μου και τα επαγγελματικά μου προσόντα»

Τα ερευνητικά ερωτήματα που θα διερευνηθούν σε αυτό το τρίμηνο είναι:

Ποια είναι τα κυριότερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς μου;

Ποια είναι τα ενδιαφέροντά μου;

Ποια επιτεύγματα μου δίνουν ικανοποίηση; Ποιες είναι οι δεξιότητές μου;

Ποιές είναι οι προσωπικές και ποιές οι επαγγελματικές μου αξίες;

α) Δραστηριότητα: «Ευχάριστα γεγονότα»

Ζητείται από τους μαθητές να γράψουν τρία ευχάριστα γεγονότα και να προσδιορίσουν τι ακριβώς ήταν ευχάριστο σε αυτά. Ακολουθεί συζήτηση κατά την οποία οι μαθητές θα προσπαθήσουν να προσδιορίσουν το χαρακτηριστικό της προσωπικότητας τους, που χρησιμοποίησαν κατά το ευχάριστο γεγονός. Αυτή η άσκηση φέρνει τους μαθητές σε επαφή με τον πραγματικό εαυτό τους (Nathan & Hill, 2006) και τους προετοιμάζει κατάλληλά για την επόμενη δραστηριότητα.

β) Δραστηριότητα: προσωπικά χαρακτηριστικά (παραλλαγή δραστηριότητας από Καριεροσκόπιο. Amundson, Pattern & Poehnell, 2005).

Ο εκπαιδευτικός καταγράφει στον πίνακα τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

ευθουσιώδης	φιλικός/ή	αυστηρός/ή	περίεργος/η
επινοητικός/ή	διακριτικός/ή	έτοιμος/η για δράση	ειλικρινής
καλά οργανωμένος/η	επιμελής	ακριβής	αξιόπιστος/η
σταθερός/ή	πιστός/ή	αναίσθητος/η	ευαίσθητος/η
αφοσιωμένος/η	περιπετειώδης	γενναιόδωρος/η	ανοικτόμυαλος/η
επιφυλακτικός/ή	πειθήνιος/α	θαρραλέος/α	συμπονετικός/ή
διεκδικητικός/ή	ριψοκίνδυνος/η	αναλυτικός/ή	καινοτομικός/ή
ήρεμος/η	εργατικός	τελειομανής	προσαρμοστικός

Έπειτα ζητείται από τους μαθητές να σημειώσουν πέντε από αυτά που

θεωρούν ότι τους χαρακτηρίζουν. Εάν θεωρούν ότι έχουν άλλα προσωπικά χαρακτηριστικά που δεν υπάρχουν στη λίστα, μπορούν να τα προσθέσουν. Στη συνέχεια καλούνται να σημειώσουν από μόνοι τους πέντε αρνητικά χαρακτηριστικά που θεωρούν ότι έχουν και να προσπαθήσουν να βρουν τρόπους για να βελτιώσουν αυτά τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους. Διευκρινίζεται στους μαθητές ότι με την έννοια αρνητικά χαρακτηριστικά εννοούμε τα στοιχεία εκείνα της προσωπικότητας που μας εμποδίζουν να πετύχουμε αυτό που θέλουμε. Ως εργασία για το σπίτι ανατίθεται η συγγραφή ενός ποιήματος ή μιας σύντομης ιστορίας με θέμα τα θετικά και αρνητικά χαρακτηριστικά του καθένα. Στην επόμενη συνάντηση όσοι μαθητές το επιθυμούν ανακοινώνουν τα ποιήματα και τις ιστορίες τους και ακολουθεί συζήτηση σχετικά με τα συναισθήματα και τις σκέψεις που τους προκλήθηκαν, αν ανακάλυψαν κάτι καινούριο για τον εαυτό τους, πόσο εύκολο ήταν να αναφέρουν αρνητικά στοιχεία για τον εαυτό τους κ.α.

γ) Άσκηση για το σπίτι: τα ενδιαφέροντά μου - επαγγελματικοί τύποι

Ο εκπαιδευτικός κάνει μια σύντομη εισαγωγή στην έννοια των ενδιαφερόντων αναφέροντας πως αντικατοπτρίζουν ό,τι μας αρέσει και εκδηλώνονται μέσα από τις δραστηριότητες μας, το πώς μας αρέσει να περνάμε την ώρα μας, τι βρίσκουμε διασκεδαστικό κ.α Στη συνέχεια δίνεται στους μαθητές ένα φυλλάδιο με τους επαγγελματικούς τύπους, με την εξής μορφή:

Πρακτικός

Γεωργία: Ζωή και εργασία που είναι συνδεδεμένη με την αγροτική ζωή	1	2	3	4	5	6	7

Φύση: Κηπουρική. Να είσαι στο ύπαιθρο και να μελετάς τη φύση	1	2	3	4	5	6	7
Περιπέτεια: Επικίνδυνα είδη δραστηριοτήτων	1	2	3	4	5	6	7
Στρατιωτική δραστηριότητα: Στρατιωτική ζωή	1	2	3	4	5	6	7
Μηχανικές δραστηριότητες: Χειρισμός μηχανών και εργαλείων, γενικά εργασία με τα χέρια	1	2	3	4	5	6	7
Σύνολο							

Ερευνητικός

Επιστήμες: Επαγγέλματα και σπουδές που σχετίζονται με την επιστημονική έρευνα και τις ανακαλύψεις	1	2	3	4	5	6	7
Μαθηματικά: Σπουδές που σχετίζονται με μαθηματικά προβλήματα	1	2	3	4	5	6	7

και ηλεκτρονικούς υπολογιστές							
Ιατρική επιστήμη: Επαγγέλματα και σπουδές υγείας	1	2	3	4	5	6	7
Ιατρικές υπηρεσίες: Παραϊατρικές δραστηριότητες και επαγγέλματα	1	2	3	4	5	6	7
Σύνολο							

Καλλιτεχνικός

Μουσική, Θέατρο: Να παρακολουθείς, διαβάζεις και συμμετέχεις σε μουσικές, θεατρικές και κινηματογραφικές δραστηριότητες	1	2	3	4	5	6	7
Τέχνη: Καλλιτεχνικά γεγονότα και δημιουργίες, καλλιτεχνικές δραστηριότητες	1	2	3	4	5	6	7
Γράψιμο: Δραστηριότητες που έχουν να κάνουν με συγγραφή. Γενικά, δημιουργικότητα στην έκφραση σκέψεων μέσω λέξεων	1	2	3	4	5	6	7
Σύνολο							

Κοινωνικός

Διδασκαλία: Το να διδάσκεις σε παιδιά ή ενήλικες	1	2	3	4	5	6	7
Κοινωνικές υπηρεσίες: Να βοηθάς ανθρώπους και να εκφράζεις ενδιαφέρον για την καλή ποιότητα της ζωής των συνανθρώπων σου	1	2	3	4	5	6	7
Αθλητικά: Να παρακολουθείς, διαβάζεις και συμμετέχεις σε αθλητικές δραστηριότητες	1	2	3	4	5	6	7
Οικιακή Οικονομία: δραστηριότητες που σχετίζονται με το σπίτι, όπως μαγειρική ή ράψιμο	1	2	3	4	5	6	7
Θρησκευτικές δραστηριότητες: Το να συμμετέχεις ενεργά σε δραστηριότητες σχετικές με θέματα θρησκείας, εκκλησίας	1	2	3	4	5	6	7
Σύνολο							

Επιχειρηματικός

Δημόσια Ομιλία: Το να μιλάς σε κοινό	1	2	3	4	5	6	7
Νομικές/Πολιτικές Επιστήμες: Επαγγέλματα που έχουν να κάνουν με νομικές υποθέσεις και Πολιτική	1	2	3	4	5	6	7
Εμπόριο: Το να ασχολείσαι με διαφήμιση, αγορές, παραγωγή προϊόντων	1	2	3	4	5	6	7
Πωλήσεις: Να συναντάς ανθρώπους και να πουλάς σε αυτούς	1	2	3	4	5	6	7
Διοίκηση Επιχειρήσεων: Το να επιβλέπεις τους άλλους. Επαγγέλματα διοικητικά στις επιχειρήσεις	1	2	3	4	5	6	7
Σύνολο							

Συμβατικός

Εργασίες γραφείου: Εργασίες υπαλλήλου όπως αλληλογραφία, χρήση μηχανών γραφείου, ενασχόληση με αρχεία και αριθμούς	1	2	3	4	5	6	7
Σύνολο							

Developed by R. W. Johnson, 1978, University of Wisconsin Madison

*Προσαρμογή στα Ελληνικά: Δέσποινα Σιδηροπούλου Δημακάκου, Επίκουρη
Καθηγήτρια Επαγγελματικού Προσανατολισμού*

Ζητείται λοιπόν από τους μαθητές να υπολογίσουν το βαθμό του ενδιαφέροντός τους για την κάθε δραστηριότητα, χρησιμοποιώντας μια κλίμακα από το 1 έως το 7, όπου το 1 δείχνει την απόλυτη ανυπαρξία ενδιαφέροντος και το 7 δείχνει το απόλυτο ενδιαφέρον για μια δραστηριότητα. Αφού βαθμολογηθούν οι δραστηριότητες όλων των ομάδων ενδιαφερόντων, οι μαθητές θα πρέπει να επιλέξουν τις τρεις πρώτες στις οποίες σημείωσαν την υψηλότερη βαθμολογία και να τις καταγράψουν σύμφωνα με τη σειρά ενδιαφέροντος.

δ) Δραστηριότητα: προτιμήστε την εταιρεία μας

Σε αυτή τη δραστηριότητα, που αποτελεί πρακτική συνέχεια της προηγούμενης, οι μαθητές θα πρέπει να χωριστούν σε ομάδες κοινού ενδιαφέροντος,

αντίστοιχες με τους επαγγελματικούς τύπους της προηγούμενης άσκησης. Στη συνέχεια ανά ομάδα θα πρέπει να σκεφτούν επαγγέλματα που να αντιπροσωπεύουν τα χαρακτηριστικά κάθε επαγγελματικού τύπου και να υποδυθούν αντίστοιχους ρόλους. Κάθε ομάδα θα αντιπροσωπεύει μια «εταιρεία» στην οποία μπορεί να υπάρχουν διάφορες ειδικότητες του ίδιου επαγγελματικού τύπου π.χ. μια καλλιτεχνική «εταιρεία» η οποία θα αποτελείται από έναν ζωγράφο, έναν γλύπτη, ένα ποιητή, ένα συγγραφέα κ.α. και θα προσφέρει γενικότερα καλλιτεχνικές υπηρεσίες. Κάθε ομάδα θα πρέπει να πείσει τις άλλες για την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρει, χρησιμοποιώντας τα ιδιαίτερα ταλέντα και ικανότητες που έχουν τα μέλη της. Όσο πιο ολοκληρωμένη είναι η παρουσίαση κάθε ομάδας, τόσο πιο εύκολα θα πείσει τους άλλους για τις υπηρεσίες που προσφέρει.

ε) Δραστηριότητα: τα επιτεύγματα που μου δίνουν ικανοποίηση - μεταβιβάσιμες δεξιότητες. (παραλλαγή από Καριεροσκόπιο. Amundson, Pattern & Poehnell, 2005).

Αρχικά ζητείται από τους μαθητές να καταγράψουν δυο επιτεύγματα τους, δηλαδή δυο εμπειρίες του παρελθόντος στις οποίες είχαν καλές επιδόσεις. Τα επιτεύγματα καλό θα είναι να αναφέρονται στον ελεύθερο χρόνο και στο σχολείο. Στη συνέχεια αφού συζητήσουν τα επιτεύγματα τους ανά ζεύγη, καλούνται να αναλογιστούν ποιές δεξιότητες χρησιμοποίησαν στο κάθε επίτευγμα. Η συζήτηση ανά ζεύγη σε αυτή την περίπτωση μπορεί να είναι πολύ βοηθητική καθώς το άτομο παίρνει ανατροφοδότηση και έτσι μπορεί να ανακαλύψει πολλά περισσότερα από ότι μόνος του. Ακολουθεί μια σύντομη παρουσίαση από τον εκπαιδευτικό, σχετικά με την έννοια των δεξιοτήτων και τις διακρίσεις τους. Μοιράζεται ένα φυλλάδιο με τις ομαδοποιήσεις των πιο σημαντικών δεξιοτήτων ζωής. Έπειτα οι μαθητές καλούνται να εξετάσουν ξανά τα επιτεύγματα που κατέγραψαν και να εντοπίσουν πέντε δεξιότητες που θεωρούν ότι διαθέτουν και πέντε δεξιότητες που θεωρούν ότι πρέπει να αναπτύξουν. Χρήσιμη είναι και σε αυτό το στάδιο η συζήτηση ανά δυάδες

αλλά και εντός της ομάδας, καθώς ο καθένας μπορεί να ανακαλύψει για τον εαυτό του πολλά περισσότερα από ό,τι νόμιζε.

ζ) Δραστηριότητα: «Οι προσωπικές αξίες μου κι εγώ στην πράξη» (παραλλαγή από βιβλίο μαθητή, «Επαγγελματική Αγωγή σχεδιάζω τις επιλογές μου») (Αυτωνίου, 2012).

Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει αρχικά κάποια θεωρητικά στοιχεία σχετικά με την έννοια της αξίας και τη διάκριση μεταξύ προσωπικής και επαγγελματικής αξίας. Επικεντρώνεται στις προσωπικές αξίες και παρουσιάζει το ρόλο που παίζουν στη ζωή μας καθώς και τη συσχέτιση τους με τις αποφάσεις που παίρνουμε. Τονίζεται επίσης ότι οι αξίες κάθε ατόμου εκφράζονται μέσα από τις ενέργειες του και επομένως αξίες και προσωπική ζωή θα πρέπει να βρίσκονται όσο το δυνατό σε μεγαλύτερη αρμονία. Μέσα από την άσκηση οι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν ποιες αξίες είναι σημαντικές για τον καθένα.

Στη συνέχεια μοιράζεται ένα φυλλάδιο όπου αναγράφονται κάποιες βασικές προσωπικές αξίες:

Καλή υγεία	Φιλία	Οικογένεια
Άνετη οικονομικά ζωή	Ελευθερία	Δημιουργικότητα
Σταδιοδρομία Καριέρα	Φήμη - κύρος	Ελεύθερος χρόνος

Αναφέρεται ότι οι παραπάνω αποτελούν ενδεικτικές προσωπικές αξίες και ο καθένας μπορεί να συμπληρώσει όσες του εκφράζουν. Ζητείται από κάθε

μαθητή να σημειώσει τις πέντε σημαντικότερες προσωπικές του αξίες. Έπειτα οι μαθητές καλούνται να απαντήσουν στις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Ανέφερε μια σημαντική απόφαση που πήρες στη ζωή σου. Πάνω σε ποια προσωπική σου αξία βασίστηκε αυτή η απόφαση;
- Ο τρόπος ζωής σου αντανακλά τις προσωπικές σου αξίες;
- Αν δεν είναι πως μπορείς να το κάνεις;
- Πώς νομίζεις ότι οι προσωπικές σου αξίες μπορούν να επηρεάσουν τις επαγγελματικές σου επιλογές; Να κουβεντιάσεις στο σπίτι με τους γονείς σου τη σχέση προσωπικών αξιών και επαγγελματικών επιλογών.

Στην επόμενη συνάντηση ανακοινώνονται οι απαντήσεις των μαθητών και ακολουθεί συζήτηση σχετικά με τη σχέση προσωπικών αξιών και επαγγελματικών επιλογών.

στ) Δραστηριότητα: «επαγγελματικές αξίες» (παραλλαγή από Καριεροσκόπιο. Amundson, Pattern & Poehnell, 2005).

Σε συνέχεια της προηγούμενης δραστηριότητας ο εκπαιδευτικός αυτή τη φορά επικεντρώνεται στις εργασιακές αξίες. Μεταξύ άλλων σημειώνει ότι ο άνθρωπος για να είναι ικανοποιημένος από την εργασία του θα πρέπει αυτή να είναι συμβατή με τις αξίες του. Για μερικούς ανθρώπους, τα χρήματα, η δύναμη, το κύρος και το γόητρο είναι τα σημαντικότερα και είναι αυτά που χρειάζονται σε μια εργασία. Άλλοι πρέπει να αποκτήσουν νόημα ή σκοπό στη ζωή και στο ίδιο το έργο τους για να έχουν ικανοποίηση στην εργασία τους (Black & Heckinger, 1994).

Στη συνέχεια μοιράζεται στους μαθητές ένα φύλλο με τις εξής εργασιακές αξίες:

Επαγγελματική σταθερότητα	Σταθερή δουλειά με ελάχιστες δυνατότητες απόλυσης
Κύρος, γόητρο	Δουλειά που παρέχει κύρος και εμπνέει σεβασμό σε τρίτους
Υψηλές αποδοχές	Δουλειά με καλές απολαβές
Υψηλοί στόχοι	Όταν υπάρχουν οι δυνατότητες εξέλιξης και προσωπικής ανάπτυξης
Επαναλαμβανόμενη δραστηριότητα (ρουτίνα)	Δουλειά που είναι απλή και οργανωμένη σε δραστηριότητες με μεγάλη συχνότητα
Συχνή αλλαγή δραστηριοτήτων	Όταν δίνεται η ευκαιρία για εκτέλεση πολλών και διαφορετικών καθηκόντων
Πνευματική δραστηριότητα	Δουλειά που επιτρέπει τη χρήση πνευματικών ικανοτήτων
Δημιουργικότητα	Δουλειά που επιτρέπει τη χρήση της φαντασίας και της δημιουργικότητας
Ανεξαρτησία	Δουλειά όπου κανείς ορίζει τον εαυτό του, ακολουθεί τα πιστεύω του και δεν ελέγχεται από κανέναν
Ανθρώπινη επαφή	Δουλειά που δίνει τη δυνατότητα κανείς να βοηθά και να στηρίζει τους άλλους
Ηγετική θέση	Όταν κάποιος είναι υπεύθυνος να καθοδηγεί την δουλειά άλλων και

	παίρνει αποφάσεις που τους επηρεάζουν
Σωματική δραστηριότητα	Δουλειά που απαιτεί κίνηση και χρήση σωματική δύναμης
Χειρωνακτική δραστηριότητα	Δουλειά που απαιτεί χρήση χεριών, μηχανών ή εργαλείων για την κατασκευή ή επιδιόρθωση αντικειμένων
Συνεργασία	Όταν υπάρχουν καλές σχέσεις συνεργασίας τόσο με τους συναδέλφους όσο και με του προϊστάμενους
Καλές εργασιακές συνθήκες	Όταν ο χώρος εργασίας είναι καθαρός και άνετος, ασφαλής για την υγεία, υπάρχει αρκετός χρόνος για διακοπές, επαρκής υλικοτεχνικός εξοπλισμός κ.α.
Εργασιακά δικαιώματα	Όταν υπάρχει καλή συνταξιοδοτική κάλυψη, δυνατότητες επιμόρφωσης κ.α.

Από αυτές ή και από αυτές που θα συμπληρώσουν μόνοι τους, κάθε μαθητής θα πρέπει να αξιολογήσει τη σημασία που έχουν για τον ίδιο, όσον αφορά την εργασία και να επιλέξει τις πέντε αξίες που θεωρεί καθοριστικότερες όσον αφορά την επιλογή και άσκηση επαγγέλματος.

ζ) Δραστηριότητα: «Δημιουργία συνοπτικού διαγράμματος επαγγελματικής προσωπικότητας» (παραλλαγή από Nathan, Hill, 2006).

Η δραστηριότητα αυτή κρίνεται απαραίτητη καθώς κάθε μαθητής έχει συγκεντρώσει ένα πλήθος πληροφοριών για τον εαυτό του, οι οποίες θα είναι πιο χρήσιμες για τον ίδιο αν συγκεντρωθούν στη μορφή ενός συνοπτικού διαγράμματος. Στο διάγραμμα αυτό λοιπόν κάθε μαθητής θα πρέπει να σημειώσει συνοπτικά τα συμπεράσματα όλων των παραπάνω ασκήσεων. Δηλαδή πέντε θετικά και πέντε αρνητικά χαρακτηριστικά του, δυο επιτεύγματα που του προσφέρουν ικανοποίηση, πέντε δεξιότητες που θεωρεί ότι έχει και πέντε δεξιότητες που θεωρεί πως πρέπει να αναπτύξει, πέντε σημαντικές εργασιακές αξίες καθώς και πέντε σημαντικές προσωπικές αξίες. Προκειμένου να αξιοποιηθούν και άλλες μορφές νοημοσύνης, καλό θα ήταν το συγκεκριμένο διάγραμμα να έχει τη μορφή ενός λουλουδιού όπου κάθε στοιχείο της προσωπικότητας θα σημειώνεται σε κάθε πέταλο του λουλουδιού με πολύχρωμα μολύβια.

η) Δραστηριότητα: «Διαφημίζω τον εαυτό μου – προβάλλω τα δυνατά μου σημεία» (Σεμινάριο Ενδοσχολικής Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών στο ΣΕΠ)

Σε αυτή τη δραστηριότητα ζητείται από τους μαθητές να προωθήσουν τον εαυτό τους, όπως ένα διαφημιστικό σποτ προωθεί ένα προϊόν ή μια ιδέα. Διευκρινίζεται ότι καθένας θα πρέπει να παρουσιάσει τον εαυτό του με τέτοιο τρόπο, ώστε οι άλλοι να μπορούν να μάθουν την πιο ισχυρή, ξεχωριστή και αξιοσημείωτη ικανότητα που διαθέτει. Μέσα στο διαφημιστικό σποτ μπορούν να χρησιμοποιήσουν μέσα όπως: τραγούδι, αφήγηση, κείμενο, ζωγραφιά, θεατρικό, ολόγκαν, ποίημα κλπ. Η παρουσίαση των διαφημιστικών σποτ γίνεται στην ολομέλεια και ακολουθούν, ερωτήσεις και συζήτηση που θα προσφέρουν ανατροφοδότηση στο κάθε μέλος σχετικά με τα προσωπικά του

χαρακτηριστικά.

Γ Τρίμηνο: Δημιουργία προσωπικού φακέλου επαγγελματικών προσόντων (Portfolio)

Πριν προχωρήσουμε στην παράθεση των δραστηριοτήτων που θα λάβουν χώρα στο Γ' τρίμηνο του προγράμματος, είναι απαραίτητο να αναλυθεί το τι σημαίνει και τι περιλαμβάνει ένας φάκελος επαγγελματικών προσόντων (Portfolio). Ο φάκελος επαγγελματικών προσόντων λοιπόν αποτελεί μια δυναμική συλλογή υλικού ή στοιχείων που συνοψίζουν, τεκμηριώνουν και τονίζουν τα καλύτερα σημεία, τα επιτεύγματα και τις προσδοκίες ενός ατόμου (Amundson, Pattern & Roehnell, 2005). Επιπρόσθετα εκτός από τη διευκόλυνση της διαδικασίας αυτοεξερεύνησης και την προώθηση της κριτικής αυτογνωσίας, μπορεί να αποβεί πολύ χρήσιμος στο μέλλον κατά τη διαδικασία αναζήτησης εργασίας (Χαροκοπάκη, Βλαχάκη & Τετραδάκου, 2007)

Μπορεί να βοηθήσει το άτομο να:

- ανακαλύψει, παρουσιάσει και προωθήσει τον εαυτό του
- αξιολογήσει τα δυνατά και αδύνατα σημεία του με σκοπό τη λήψη εκπαιδευτικών και μελλοντικά επαγγελματικών αποφάσεων
- παρακολουθεί και αξιολογεί τις μαθησιακές εμπειρίες του
- αξιολογεί τις έως τώρα σπουδές του

Οι πληροφορίες που περιλαμβάνει ο φάκελος επαγγελματικών προσόντων μπορούν να είναι κάθε μορφής, όπως γραπτό κείμενο, εικόνες, έγγραφα, ηλεκτρονικές παρουσιάσεις και ιστοσελίδες. Μπορεί επίσης να περιλαμβάνουν πράγματα που έχει κάνει (π.χ. εργασίες, γραφικά, κτλ) ή πράγματα που αντιπροσωπεύουν αυτά που έχει κάνει (π.χ. βιογραφικά σημειώματα, περιλήψεις, φωτογραφίες, κτλ) το ενδιαφερόμενο άτομο (Amundson, Pattern & Roehnell 2005). Μπορεί να είναι σε έντυπη ή

ηλεκτρονική μορφή ή να έχει τη μορφή ενός ντοσιέ ή αρχείου, όπου ο ίδιος ο νέος καταχωρεί κάθε προσωπικό στοιχείο που κρίνει ότι θα του είναι απαραίτητο για να απεικονίσει τον εαυτό του (Χαροκοπάκη, Βλαχάκη, Τετραδάκου, 2007). Στη συγκεκριμένη δράση θα επιλεγθεί η δημιουργία ηλεκτρονικού φακέλου e-portfolio, καθώς:

- είναι εύκολο στη χρήση, στη μεταφορά και στην παρουσίαση
- είναι ευέλικτο, μπορεί δηλαδή να αλλάζει εύκολα περιεχόμενο, όποτε χρειαστεί
- είναι ελκυστικό, καθώς περιλαμβάνει πολλά και διαφορετικού είδους αρχεία (κείμενα, βίντεο, αρχεία ήχου και εικόνας, ιστοσελίδες κ.α)

Στόχος του φακέλου θα είναι η παρουσίαση των καλύτερων στοιχείων και ικανοτήτων του μαθητή. Θα αποτελείται από τους εξής τομείς:

Προσωπικές πληροφορίες: (πιστοποιητικό γεννήσεως, άδειες, διπλώματα κ.α)

Μαθησιακές εμπειρίες: σχολεία φοίτησης, αξιολογήσεις, έλεγχοι, αναλυτικές βαθμολογίες, δείγματα εκθέσεων, ειδικές εργασίες, βραβεία, έπαινοι, διπλώματα και πιστοποιητικά

Ικανότητες: γλωσσικές, μαθηματικές, μεταγνωστικές, ψηφιακές, κοινωνικές ικανότητες κ.α.

Εμπειρίες που σχετίζονται με την εργασία:

δείγματα εργασιών ή υλικού που έχουν πραγματοποιηθεί, διακρίσεις, βραβεία, δεξιότητες στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές (προγράμματα κτλ), αξιολογήσεις από καθηγητές, επιτεύγματα που σχετίζονται με την εργασία κ.α.

Ασχολίες ελεύθερου χρόνου/εκτός εργασίας: συμμετοχή σε συλλόγους (μαθητικούς, αθλητικούς, μουσικούς, πολιτιστικούς, χορευτικούς κ.α), ηγετικές θέσεις, εθελοντικές δραστηριότητες, δημόσιες ομιλίες ή παραστάσεις, προϊόντα ή φωτογραφίες από χόμπι και ενδιαφέρουσες δραστηριότητες, ταξίδια (εισιτήρια, φωτογραφίες, δρομολόγια, φυλλάδια, αναμνηστικά, ...)

Αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία δημιουργίας του προσωπικού φακέλου κάθε μαθητή, πραγματοποιούνται οι παρουσιάσεις των φακέλων όλων των μαθητών σε προγραμματισμένες συναντήσεις.

Τέλος δεδομένου ότι οι δραστηριότητες αυτογνωσίας και αυτοεξερεύνησης έλαβαν χώρα στα δύο προηγούμενα τρίμηνα, θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν και κάποιες δραστηριότητες πεδίου. Οι δραστηριότητες αυτές έχοντας τον ίδιο στόχο θα μπορούσαν να βοηθήσουν παράλληλα στη σύνδεση του σχολείου με την αγορά εργασίας και το άνοιγμα του σχολείου γενικότερα. Έτσι οι δραστηριότητες που θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν είναι οι εξής: πρόσκληση επαγγελματιών και επιχειρηματιών προκειμένου να δώσουν πληροφορίες για την ειδικότητα τους, εκδηλώσεις που θα συνδέουν εξωτερικούς παράγοντες (επιχειρήσεις, οργανισμοί κ.α.) καθώς και άλλους κοινωνικούς φορείς (π.χ. σύλλογος γονέων και κηδεμόνων) με το σχολείο και τέλος προβολή μιας κινηματογραφικής ταινίας με θέμα την αυτογνωσία όπως η ταινία: “Billy Elliot, γεννημένος χορευτής”.

Φτάνοντας στο τέλος του Γ' τριμήνου και της βιωματικής δράσης συνολικά, οι μαθητές σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο παρουσιάζουν συνολικά τα αποτελέσματα όλων των δραστηριοτήτων χρησιμοποιώντας διάφορα μέσα όπως: κείμενα, ζωγραφίες, αφίσες, κατασκευές, δρώμενα κ.α. Τεκμηριώνουν τα συμπεράσματα που προέκυψαν και επιχειρηματολογούν πάνω στις απόψεις τους. Η συνολική παρουσίαση των αποτελεσμάτων της παρούσας δράσης, μπορεί να πραγματοποιηθεί στα πλαίσια μιας «ημέρας σταδιοδρομίας», στην οποία εκτός από τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς του σχολείου, θα έχουν προσκληθεί και τοπικοί φορείς, όπως φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, τοπικές επιχειρήσεις και οργανισμοί.

Τέλος καλό θα ήταν να αξιολογηθεί η βιωματική δράση από τα μέλη της ομάδας. Μια μέθοδος που μπορεί να φανεί πολύ χρήσιμη είναι η παρακάτω δραστηριότητα:

α) Δραστηριότητα: Το δέντρο της επικοινωνίας

Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές θα αξιολογήσουν τις δράσεις στις οποίες έλαβαν μέρος, προκειμένου να συνειδητοποιήσουν τόσο οι ίδιοι τι έμαθαν μέσα από τη συμμετοχή τους σε αυτές, όσο και ο εκπαιδευτικός να έχει μια ανατροφοδότηση για το πως λειτούργησε το όλο πρόγραμμα.

Αρχικά υπάρχει ένα μεγάλο φύλλο χαρτί όπου απεικονίζεται ένα δέντρο με τόσα κλωνάρια (χωρίς φύλλα) όσα είναι οι δραστηριότητες που πρέπει να αξιολογηθούν. Μοιράζονται στους συμμετέχοντες τουλάχιστον 5 χρωματιστά μολύβια (1 κίτρινο, 1 πράσινο, 1 μπλε, 1 κόκκινο, 1 καφέ) και ζητείται από τον κάθε ένα με τη σειρά να ζωγραφίσει από ένα φύλλο σε κάθε κλωνάρι του δέντρου που να δείχνει το βαθμό στον οποίο είναι ευχαριστημένος ή δυσαρεστημένος από κάθε δραστηριότητα.

- Κίτρινο φύλλο = στη δραστηριότητα που με ευχαρίστησε λιγότερο από όλες τις άλλες (σε ελάχιστο βαθμό ευχαριστημένος)*
- Πράσινο φύλλο = στη δραστηριότητα που με ευχαρίστησε λίγο*
- Μπλε φύλλο = στη δραστηριότητα που με ευχαρίστησε αρκετά*
- Κόκκινο φύλλο = στη δραστηριότητα που με ευχαρίστησε πολύ*
- Καφέ = στη δραστηριότητα που με ευχαρίστησε περισσότερο από όλες τις άλλες (σε μέγιστο βαθμό ευχαριστημένος)*

Όταν το δέντρο συμπληρωθεί από όλους τους συμμετέχοντες μπορούν εύκολα να δουν σε ποια σημεία συμφωνούν και σε ποια διαφωνούν.

Στη συνέχεια καλούνται να απαντήσουν στα εξής ερωτήματα:

- ✓ Τι πήρατε από την συγκεκριμένη βιωματική δράση; Γράψτε τρία πράγματα, τα περισσότερα σημαντικά.*
- ✓ Ποιες δύο δραστηριότητες σας ενδιέφεραν περισσότερο; Τι σας πρόσφεραν;*
- ✓ Τι έγινε διαφορετικά από ό,τι περιμένατε;*
- ✓ Τι σας ευχαρίστησε;*

- ✓ *Ποιες δυσκολίες συνεργασίας συναντήσατε, ποιες ξεπεράσατε και πώς.*
- ✓ *Τι θα προσέξετε ιδιαίτερα στην επόμενη ομαδική δράση.*
- ✓ *Πώς, τελικά, αξιολογείτε το κλίμα και τη συνεργατικότητα της ομάδας;*
- ✓ *Πώς, τελικά, αξιολογείτε αυτά που μάθατε για το θέμα συνεργαζόμενοι.*
- ✓ *Τι άλλο θα θέλατε να μάθετε;.*

8.4 Οι πηγές και μέθοδοι αναζήτησης και επεξεργασίας δεδομένων

Οι μέθοδοι συλλογής των δεδομένων που χρησιμοποιήθηκαν στις παραπάνω δραστηριότητες είναι: η ερμηνευτική, η αναφορά δηλαδή σε πηγές, η ερμηνεία και η κριτική τους και η περιγραφική, δηλαδή η παρατήρηση και η ανάλυση των στοιχείων.

Τα εργαλεία συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιήθηκαν στις παραπάνω δραστηριότητες είναι τα εξής: βιβλιογραφική έρευνα, αναζήτηση δεδομένων και πληροφοριών στο διαδίκτυο, συζήτηση, παρατήρηση και παίξιμο ρόλων.

8.5 Αναμενόμενα αποτελέσματα και τρόπος παρουσίασης των αποτελεσμάτων

α) Τα αναμενόμενα αποτελέσματα αυτής της βιωματικής δράσης είναι:

Για κάθε ομάδα

- Η καλή συνεργασία μεταξύ των μελών της ομάδας
- Η δημιουργία πνεύματος ομαδικότητας και ευγενούς άμιλλας
- Η δημιουργία καλύτερων σχέσεων μεταξύ των μαθητών του σχολείου
- Η καλλιέργεια της αυτενέργειας της δημιουργικότητας και της κριτικής ικανότητας
- Η προώθηση της ανακαλυπτικής μάθησης

Για κάθε μέλος της ομάδας:

- Η βιωματική εμπλοκή και ενεργοποίηση των μαθητών
- Η ενεργητική συμμετοχή όλων των μαθητών στις μαθησιακές διαδικασίες
- Η ενίσχυση της αυτογνωσίας και της αυτοεκτίμησης κάθε μαθητή

β) Τρόπος παρουσίασης των αποτελεσμάτων

Τα αποτελέσματα των βιωματικών δραστηριοτήτων μπορούν να παρουσιαστούν με τους εξής τρόπους: Συγγραφή ποιήματος ή κειμένου, δημιουργία αφίσας, ζωγραφική, παίξιμο ρόλων, δημιουργία διαφημιστικού σποτ που μπορεί να περιλαμβάνει: τραγούδι, αφήγηση, κείμενο, ζωγραφιά, θεατρικό, σλόγκαν, ποίημα κλπ., δημιουργίες με υπολογιστές, παρουσιάσεις διαφανειών (PowerPoint), video, διαγράμματα, αναρτήσεις στο διαδίκτυο, διοργάνωση ενημερωτικής ημερίδας στο σχολείο κ.α.

9. Ανακεφαλαίωση – Συμπεράσματα – Προτάσεις

Είναι αλήθεια ότι ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός δεν βρήκε ποτέ μέχρι σήμερα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα τη θέση που του αρμόζει, ως σημαντικός αναγκαίος και παιδαγωγικός θεσμός για τη συμβουλευτική υποστήριξη των μαθητών. Ωστόσο παρά τις όποιες ελλείψεις, ατέλειες και προβλήματα που μπορεί να υπήρξαν και να εξακολουθούν να υπάρχουν, ο θεσμός του Σ.Ε.Π. μετρά ήδη πολλές δεκαετίες εφαρμογής στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Στις μέρες μας η πολυετής αυτή πορεία του θεσμού μοιάζει να έχει διακοπεί, μετά τις τελευταίες εξελίξεις που δρομολόγησε το Υπουργείο Παιδείας. Το μοναδικό ουσιαστικά δείγμα σχετικά με τις υπηρεσίες

Συμβουλευτικής Επαγγελματικού Προσανατολισμού που απέμεινε στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το «μάθημα» του Σ.Ε.Π., μοιάζει να καταργείται, καθώς το νέο αναλυτικό πρόγραμμα προβλέπει πλέον την εφαρμογή του σε ένα μόνο σχολικό τρίμηνο και αυτό μέσα από την παιδαγωγική οπτική των Βιωματικών Δράσεων.

Η υποβάθμιση του θεσμού στην προκειμένη περίπτωση είναι ξεκάθαρη. Από την άλλη μεριά η εκπαιδευτική καινοτομία των Βιωματικών Δράσεων, φέρνει ελπίδες για μια αναβάθμιση των σχολικών πεπραγμένων. Θέση της παρούσας εργασίας αποτέλεσε η εξής άποψη: Τα θετικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν τις Βιωματικές Δράσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν προς όφελος της εφαρμογής του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Αυτό μπορεί να συμβεί μόνο κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Οι Βιωματικές Δράσεις με θεματολογία τον Σ.Ε.Π., να εφαρμόζονται σε όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, δηλαδή και στα τρία σχολικά τρίμηνα, αλλά και κάθε σχολείο στο σύνολό του να διαπνέεται από την γενικότερη φιλοσοφία της βιωματικής παιδαγωγικής. Διαφορετικά όλα τα πλεονεκτήματα που χαρακτηρίζουν τόσο τις Βιωματικές Δράσεις, όσο και τον συνδυασμό τους με τον Σ.Ε.Π. ακυρώνονται στην περίπτωση μιας τόσο περιορισμένης εφαρμογής, όπως προβλέπεται από τις σχετικές διατάξεις.

Φυσικά η συγκεκριμένη πρόταση δεν επαρκεί για την αντιμετώπιση της συνολικής υποβάθμισης που έχει υποστεί ο θεσμός του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στην εκπαίδευση. Θα έπρεπε να εφαρμοστούν πολλά διαρθρωτικά και μακροπρόθεσμα μέτρα προκειμένου η ελληνική εκπαίδευση να αρχίσει να κινείται προς αυτή την κατεύθυνση.

Με άλλα λόγια η εφαρμογή του Σ.Ε.Π. μέσα από το πρόγραμμα των Βιωματικών Δράσεων, μπορεί να μην αποτελεί την λύση για την αναγκαία αναδόμηση του θεσμού, ωστόσο υπό προϋποθέσεις, μπορεί να λειτουργήσει ως μια θετική εξέλιξη, απέναντι στο συνολικό πλαίσιο απαξίωσης που αντιμετωπίζει ο θεσμός.

Βιβλιογραφία

Αγγελίδου, Ε. (2014). Το Αειφόρο σχολείο ως πλαίσιο/ ομπρέλα για την ανάπτυξη των Βιωματικών Δράσεων στο σύγχρονο σχολείο

<http://www.aeiforosxoleio.gr/>

Αντωνίου, Α. (2012). Επαγγελματική αγωγή, Σχεδιάζω τις επιλογές μου, Βιβλίο μαθητή, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Υπηρεσία Συμβουλευτικής και Επαγγελματικής Αγωγής, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων.

Ασβεστάς, Α. (2007). Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός. Στο: Οδηγός Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού στον τομέα της Εκπαίδευσης, Αθήνα: ΕΚΕΠ.

Βάγγερ, Α. (2004). Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Στο: Κασσωτάκη, Μ., (Επιμ) *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός Θεωρία και πράξη*, Αθήνα: Τυπωθήτω

Βλαχάκη, Φ. (επιστ.υπευθ.) (2012) Παράρτημα Εκπαιδευτικού υλικού, Φάκελος ενδεικτικών βιωματικών ασκήσεων, Σεμινάριο Ενδοσχολικής επιμόρφωσης εκπαιδευτικών στο ΣΕΠ με τίτλο: «Βασικές αρχές Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού – Θεωρία & Πρακτική/Εμπειρίες από την Πράξη», Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτική Πολιτικής – Γ.Σ.Ε.Ε.

Βρεττάκου, Β. (1990). Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός στην Ελλάδα, Αθήνα : Παπαζήσης

Γαλανουδάκη Α., Κοσμίδου Χ., Σκαύδη Δ., Τέττερη Ι. (1993) Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Αθήνα: Συμεών.

Γκιάστας, Γ., Δημητρόπουλος, Ε., Ρέππα, Ε. & Τσέργας, Ν. (2008). Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός. Βιβλίο εκπαιδευτικού. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Δεδούλη Μ. (2002) *Βιωματική Μάθηση- Δυνατότητες αξιοποίησής της στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης*. Στο περιοδικό «Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων». Σελ 148. Online στο

<http://www.pischools.gr/download/publications/epitheorisi/teykos6/deloudi.PDF>

Dewey, J. (1980). *Εμπειρία και Εκπαίδευση*, μτφ. Λ. Πολενάκης. Αθήνα: Γλάρος.

Δημητρόπουλος, Ε. (2004). *Συμβουλευτική – Προσανατολισμός. Τόμος Β΄: Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Κοσμίδου – Hardy, Χρ., (2008). *Θεωρητικά ζητήματα για τη Συμβουλευτική και τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό. Τόμος Α΄*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Εκμεκτζιάν, Ε. (2013). «Ακούγοντας τον άλλο μέσα από την ομάδα», Πρόγραμμα Πρόληψης-Προσέγγισης της Διαφορετικότητας Στο 'Χτίζοντας' ομάδες στο σχολείο, Δράση 6: Πρόγραμμα Ψυχολογικής Υποστήριξης, Πράξη: «Εκπαίδευση αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών» (ΕΣΠΑ 2007-2013), Θεσσαλονίκη.

Ευεποίνα, Π. (2013). *Βιωματική μάθηση και εμπύκωση ομάδων στο σχολικό πλαίσιο*. Στο 'Χτίζοντας' ομάδες στο σχολείο, Δράση 6: Πρόγραμμα Ψυχολογικής Υποστήριξης, Πράξη: «Εκπαίδευση αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών» (ΕΣΠΑ 2007-2013), Θεσσαλονίκη.

Κασσωτάκης, Μ. (2004). *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός: εννοιολογικές διασαφήσεις, σκοποί και στόχοι*. Στο: *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός Θεωρία και πράξη*, Κασσωτάκης, Μ. (Επιμ.), Αθήνα: Τυπωθήτω.

Κασσωτάκης, Μ. - Φωτιάδου, Τ. - Ζαχαρίου, (2004). *Η εφαρμογή και η εξέλιξη του Επαγγελματικού Προσανατολισμού στην Ελλάδα*. Στο: *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός Θεωρία και πράξη*, Κασσωτάκης, Μ. (Επιμ.), Αθήνα: Τυπωθήτω.

Κατσάνεβας, Θ. (2011). *Κατεδαφίζεται ολοκληρωτικά ο θεσμός του*

Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Κλείνει και το Εθνικό Κέντρο Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Στο: Επιθεώρηση Συμβουλευτικής - Προσανατολισμού, τ. 96-97.

Κοσμίδου, Χ. – Hardy (2007). Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός. Στο Συμβουλευτικοί Ορίζοντες για τον Σχολικό Προσανατολισμό – Σος Προσανατολισμός. Υπόεργο 6: Ανάπτυξη θεωρητικού υλικού, (επιμ) Καπώλη, Χ. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Κοσμίδου, Χ. – Hardy, Δροσίνου, Μ. (2007) Δεξιότητες συμβουλευτικής για την εκπαίδευση: κριτική, ολική προσέγγιση. στο: Οδηγός Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού στον τομέα της Εκπαίδευσης, Αθήνα, ΕΚΕΠ.

Μαϊκού, Α. (2011). Έρευνα για τον συσχετισμό επιμόρφωσης και επαγγελματικής ετοιμότητας των συμβούλων Ε.Π. στις δομές Σ.Ε.Π. της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, Επιθεώρηση Συμβουλευτικής Προσανατολισμού, τ.96-97,

Μακρή – Μπότσαρη, (2001). Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση, Μοντέλα, ανάπτυξη, λειτουργικός ρόλος και αξιολόγηση, Ελληνικά Γράμματα.

Μαστοράκη, Ε. (2000) Προϊόν διάχυσης λειτουργιών συμβουλευτικής και προσανατολισμού στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο: Οδηγός για τον εκπαιδευτικό. Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ. – Π.Ι.

Ματσαγγούρας Ηλ. Γ. (2011). Επιμορφωτικό υλικό για τις Βιωματικές Δράσεις: Από τη Βιωματική Μάθηση στο Συνεργατικό Μοντέλο Βιωματικών Δράσεων, «Νέο Σχολείο (Σχολείο 21^{ου} αιώνα) - Πιλοτική Εφαρμογή, Οριζόντια Πράξη» Φάκελος ΕΣΠΑ 2007-13\Ε.Π. Ε&ΔΒΜ\Α.Π. 1-2-3, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Πειραιάς και Περιστέρι.

Πάντα, Δ.ΧΡ., (1994). Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση της Ελλάδας και της Αγγλίας (Συγκριτική θεώρηση) Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη.

Παρασκευόπουλος, Κ. (2008). Εφαρμογή της μεθόδου Project σε ένα

πρόγραμμα Επαγγελματικού Προσανατολισμού, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Πατεστή, Α. (2007). Η Συμβουλευτική και ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός στο χώρο της Εκπαίδευσης, στο: Οδηγός Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού στον τομέα της Εκπαίδευσης, Αθήνα, ΕΚΕΠ.

Σιδηροπούλου – Δημακάκου, Δ. (2008). Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τομέας Ψυχολογίας.

Τζέπογλου Σ., Καφετζόπουλος Κ., Μπαμπά Μ., Δούκας Γ., Σκαλτσάς Η., Καραμέτου Ε. (2008). Προτάσεις βελτίωσης της λειτουργίας του θεσμού του ΣΕΠ στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Στο περιοδικό «Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων». τ.15, 2009

Τζωρτζάκης, Α.Ι. – Παπαγιαννάκης, Ι.Ε. (2014). Τα κίνητρα και οι προσδοκίες των εκπαιδευτικών που διδάσκουν Βιωματικές Δράσεις στην Α' τάξη του Γυμνασίου, online στο: www.academia.edu/9838584/TA_KINHTRA_KAI_OI_PROSDOKIES_TON_EKPAIDYTIKON_POU_DIDASKOYN_BIOMATIKES_DRASEIS_STHN_A_TA_EH_TOY_GYMNASIOY

Φιλίππου, Δ. & Καραντάνα, Π. (2010). Ιστορίες για να ονειρεύεσαι...Παιχνίδια για να μεγαλώνεις... Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Φλουρής, Γ. (2004). Αυτοαντίληψη, αυτογνωσία και επαγγελματικό προσανατολισμός. Στο: Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός Θεωρία και πράξη, Αθήνα: Τυπωθήτω.

Φωτιάδη, Μ. (2011). Στάσεις και απόψεις εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τη συμβολή διαφόρων μορφών τέχνης και πολιτισμού στην εφαρμογή του Σ.Ε.Π., Διπλωματική εργασία, Αθήνα: Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.

Χαροκοπάκη, Α., Βλαχάκη, Φ., Τετραδάκου, Σ. (2007). Προετοιμασία για

την προσέγγιση της αγοράς εργασίας στην εκπαίδευση – σχεδιασμός σταδιοδρομίας και τεχνικές αναζήτησης εργασίας. στο: Οδηγός Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού στον τομέα της Εκπαίδευσης, Αθήνα, ΕΚΕΠ.

Χρυσοφίδης, Κ. (1994). Βιωματική – Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Η εισαγωγή της μεθόδου project στο σχολείο, Αθήνα: Gutenberg.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Amundson, A., Pattern, M. & Poehnell G. (2005). *Καριεροσκόπιο: Κοιτάζοντας μέσα, κοιτάζοντας έξω, κοιτάζοντας γύρω*: ΕΚΕΠ

Black, B. M. and Heckinger, F. J. (1994). *Training for life: A Practical Guide to Career and Life Planning, Fifth Edition.*

Nathan, R. & Hill, L. (2006). *Επαγγελματική Συμβουλευτική: Η συμβουλευτική προσέγγιση της επαγγελματικής επιλογής και σταδιοδρομίας.* Αθήνα: Μεταίχμιο.

